

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

Людмила Вікторівна ЮРЧИШЕНА

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Практичні завдання і завдання для самостійної роботи
здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності
D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Вінниця
2025

УДК 336:005.915](075.4)

Ф 591

*Рекомендовано до друку вченою радою економічного факультету
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 6 від 19 грудня 2024 р.)*

Укладач:

Людмила ЮРЧИШЕНА, канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри фінансів і банківської справи.

Рецензенти:

Ольга ДОРОНІНА, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та поведінкової економіки Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Марія ШКУРАТ, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Ф 591 Фінансовий менеджмент: практичні завдання і завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. ОП «Фінанси, банківська справа та страхування» / уклад. Л. В. Юрчишена. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. 80 с.

Практикум містить практичні завдання і завдання для самостійної роботи, що будуть корисними під час вивчення курсу «Фінансовий менеджмент» для здобувачів вищої освіти ОП «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 (D2) «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» ОС «Магістр» та інших магістерських освітніх програм економічних спеціальностей. Завдання у практикумі формують практичні навички і результати навчання у сфері фінансового менеджменту, здатність застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для прийняття фінансових рішень зі врахуванням цілей, наявних обмежень, законодавчих та етичних аспектів, застосовувати поглиблені знання у сфері фінансового менеджменту, здійснювати стратегічне фінансове планування та бюджетування, розробляти антикризові програми проблемних фінансових і нефінансових суб'єктів господарювання, впроваджувати відповідні фінансові заходи.

УДК 336:005.915](075.4)

© Юрчишена Л. В., 2025

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
ТЕМА 1. Фінансовий менеджмент: функції, економічне середовище та професійна етика	7
<i>Питання для самоконтролю та обговорення</i>	7
<i>Ситуаційні завдання</i>	7
<i>Кейс «Ethnics challenge»</i>	8
<i>Тести для самоконтролю</i>	9
ТЕМА 2. Управління грошовими потоками підприємств	12
<i>Питання для самоконтролю та обговорення</i>	12
<i>Практичні завдання</i>	12
<i>Тести для самоконтролю</i>	16
ТЕМА 3. Концепція та методичний інструментарій оцінки вартості грошей у часі	19
<i>Питання для самоконтролю та обговорення</i>	19
<i>Практичні завдання</i>	19
<i>Тести для самоконтролю</i>	21
ТЕМА 4. Управління прибутком	24
<i>Питання для самоконтролю та обговорення</i>	24
<i>Практичні завдання</i>	24
<i>Бізнес-симуляція</i>	26
<i>Тести для самоконтролю</i>	27
ТЕМА 5. Робочий капітал і фінансові рішення	29
<i>Питання для самоконтролю та обговорення</i>	29
<i>Практичні завдання</i>	29
<i>Бізнес-симуляція</i>	33
<i>Тести для самоконтролю</i>	34
ТЕМА 6. Управління необоротними активами підприємств	36
<i>Питання для самоконтролю та обговорення</i>	36
<i>Практичні завдання</i>	36
<i>Бізнес-симуляція</i>	37
<i>Тести для самоконтролю</i>	40
ТЕМА 7. Вартість і оптимізація структури капіталу підприємства	43
<i>Питання для самоконтролю та обговорення</i>	43
<i>Практичні завдання</i>	43
<i>Тести для самоконтролю</i>	47
ТЕМА 8. Управління інвестиціями	50
<i>Питання для самоконтролю та обговорення</i>	50
<i>Практичні завдання</i>	50
<i>Тести для самоконтролю</i>	54

ТЕМА 9. Фінансовий аналіз та діагностика фінансової кризи підприємства	57
<i>Питання для самоконтролю та обговорення .....</i>	<i>57</i>
<i>Бізнес-симуляція .....</i>	<i>57</i>
<i>Тести для самоконтролю .....</i>	<i>58</i>
ТЕМА 10. Стратегічне фінансове планування та бюджетування	60
<i>Питання для самоконтролю та обговорення .....</i>	<i>60</i>
<i>Практичні завдання .....</i>	<i>60</i>
<i>Бізнес-симуляція .....</i>	<i>64</i>
<i>Ділова гра «Фінансова стратегія університету: як знайти компроміс?»... ..</i>	<i>64</i>
<i>Тести для самоконтролю .....</i>	<i>66</i>
ТЕМА 11. Антикризове фінансове управління на підприємстві	68
<i>Питання для самоконтролю та обговорення .....</i>	<i>68</i>
<i>Практичні завдання .....</i>	<i>68</i>
<i>Бізнес-симуляція .....</i>	<i>69</i>
<i>Тести для самоконтролю .....</i>	<i>69</i>
ТЕМА 12. Антикризіві програми та фінансове оздоровлення підприємств.....	72
<i>Питання для самоконтролю та обговорення .....</i>	<i>72</i>
<i>Практичні завдання .....</i>	<i>72</i>
<i>Тести для самоконтролю .....</i>	<i>74</i>

ПЕРЕДМОВА

Мета навчальної дисципліни «Фінансовий менеджмент» – сформувати у здобувачів вищої освіти здатність приймати та обґрунтовувати варіанти фінансових рішень зі врахуванням законодавчих обмежень та етичних принципів; застосовувати методичний інструментарій оцінки ефективності фінансових рішень, стратегічного та оперативного-тактичного фінансового менеджменту, виявляти ознаки фінансової кризи та розробляти антикризові програми підприємств.

Для вивчення навчальної дисципліни «Фінансовий менеджмент» доцільно мати знання з таких дисциплін бакалаврського рівня: фінанси підприємств, податкова система, інвестування, аналіз фінансової звітності, корпоративні фінанси. Дисципліна «Фінансовий менеджмент» взаємопов'язана з навчальними дисциплінами магістерського рівня, які вивчаються паралельно і сприяють формуванню критичного мислення під час прийняття обґрунтованих рішень, застосуванню міждисциплінарних підходів під час розв'язання складних задач і проблем у сфері фінансів, формуванню стратегічного мислення та перспективного планування. До таких навчальних дисциплін належать: податковий менеджмент, страховий менеджмент, ринок фінансових послуг та інновацій, фінансовий менеджмент у банку, професійна іноземна мова. Фінансовий менеджмент формує попередні знання та навички для таких ОК: моделювання та візуалізація даних, методологія та організація наукових досліджень. Курсова робота з наукового дослідження, системи управління ризиками у фінансах, виробнича (науково-дослідна) практична підготовка, підготовка кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Очікувані загальні і спеціальні компетентності, програмні результати навчання, що формує навчальна дисципліна «Фінансовий менеджмент»:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК3. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК4. Вміння виявляти та вирішувати проблеми.

ЗК5. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК6. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК3. Здатність застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

СК4. Здатність оцінювати дієвість наукового, аналітичного і методичного інструментарію для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

СК5. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК6. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при розв'язанні складних задач і проблем у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

СК7. Здатність до пошуку, використання та інтерпретації інформації, необхідної для вирішення професійних і наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

СК10. Здатність до стратегічного мислення та перспективного планування у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

Програмні результати навчання (ПР):

ПР04. Відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

ПР06. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень усно і письмово, брати участь у фахових дискусіях.

ПР07. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПР09. Застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

ПР11. Застосовувати поглиблені знання в сфері фінансового, банківського та страхового менеджменту для прийняття рішень.

ПР12. Обґрунтувати вибір варіантів управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку та оцінювати їх ефективність з урахуванням цілей, наявних обмежень, законодавчих та етичних аспектів.

ПР14. Вміти формувати фінансову стратегію та її окремі елементи, складати перспективні фінансові плани і бюджети.

ПР15. Розробляти антикризові програми проблемних фінансових і нефінансових суб'єктів господарювання, впроваджувати відповідні фінансові заходи та попереджувати кризи на основі управління ризиками.

ТЕМА 1. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: ФУНКЦІЇ, ЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА

Результати навчання: застосовувати понятійний апарат фінансового менеджменту, використовувати та пояснювати функції фінансового менеджменту на практиці, вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, приймати фінансові рішення на підставі етичних принципів та загальнолюдських цінностей.

Питання для самоконтролю та обговорення

---

1. Охарактеризуйте поняття та принципи фінансового менеджменту.
2. Розмежуйте завдання оперативного та стратегічного фінансового менеджменту.
3. Об'єкт, суб'єкт і функції фінансового менеджменту.
4. Охарактеризуйте фінансовий менеджмент як систему, що управляє, та систему, якою управляють.
5. Охарактеризуйте механізм фінансового менеджменту.
6. Охарактеризуйте користувачів фінансової звітності.
7. Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту.
8. Які переваги системи інформаційного забезпечення управлінських рішень?
9. Охарактеризуйте основні розділи Кодексу етики та стандарти професійної поведінки CFA.

Ситуаційні завдання

Ситуація 1

Пояснити взаємозв'язок між фінансовою звітністю підприємства: Форма 1. Баланс (Звіт про фінансовий стан), Форма 2. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Форма 3. Звіт про рух грошових коштів.

Навести приклади щодо відображення показників у Ф1, Ф2, Ф3 зі врахуванням часових проміжків.

Надати обґрунтовану відповідь із наведенням прикладів відображення певних показників у цих звітах.

Ситуація 2

Представити класифікацію підприємств як об'єктів управління:

- за формами власності;
- за організаційно-правовими формами діяльності;
- за галузевою ознакою;

- за розміром власного капіталу;
- за монопольним положенням на ринку;
- за етапами життєвого циклу.

Навести приклади, як вибір організаційно-правової форми впливає на реалізацію фінансового менеджменту.

Кейс «Etnics challenge»

Марта Березовенко, CFA, є керівним директором провідної інвестиційної компанії «СІС», яка надає послуги з аналітики, інвестиційного банкінгу, управління фондами прямих інвестицій. Марта має 25 років професійного досвіду у сфері інвестицій.

Дмитро Остап, CFA, очолює департамент прямих інвестицій компанії «СІС». Дмитро керує напрямом прямих інвестицій компанії вже більше 13 років та відповідає за інвестиції у нерухомість, логістику та мережі дистрибуції.

Олег Куц є старшим аналітиком департаменту прямих інвестицій компанії «СІС» уже 3 роки. Функцією Олега є аналіз та аналітичний супровід компанії логістичної індустрії.

12 червня відбулася нарада департаменту прямих інвестицій із керівництвом інвестиційної компанії для обговорення доцільності вкласти частину коштів одного з фондів прямих інвестицій в акціонерний капітал компанії «ТАРгруп», яка є однією з провідних логістичних компаній України. ТАРгруп залучає інвестиції для розширення логістичної мережі в усій країні та виходу на ринок ЄС.

Олег побудував фінансову модель, на підставі якої зробив аналітичний висновок по компанії ТАРгруп, відповідно до якого інвестиції у компанію є доцільними, а прогнозована дохідність для фонду становитиме 12 % протягом року. Аналітичний висновок базується на макроекономічних показниках України, ситуації та ринку ЄС (враховує всі ключові показники), а також очікуваному рівні зростання ринку на 13 %. Аналітичний висновок був підтриманий Дмитром, який вбачає велику перспективу у розвитку логістичного ринку і вважає доцільним для інвестиційної компанії вкладати частину коштів фондів прямих інвестицій саме у цю галузь.

Протягом зустрічі Марта висловила свою позицію про те, що вважає закладений у моделі рівень зростання ринку недосяжним. Вона аргументувала свій висновок особистим професійним досвідом у галузі. Дмитро заперечив Марті та зазначив, що в аналізі було враховано всі можливі джерела зростання та фактори ризику, тому рівень зростання ринку є гарантованим. Проте позиція Марти була непохитною і вона запропонувала колегам детальніше розглянути аналітику.

На наступному тижні Олег зробив перегляд вхідних даних моделі. Хоча йому здавалося, що попередній аналіз був достатньо повним, Олег не ризикнув іти

проти позиції керівного директора. Оскільки на темпи зростання ринку впливає велика кількість факторів, що потребують оцінювання, він, спираючись на експертну думку Марти, переглянув деякі суб'єктивні оцінки у менший бік. Щоб обґрунтувати зміну в аналітиці Дмитру, Олег зазначив, що у попередній моделі не були враховані деякі важливі ризики, які можуть уповільнити розвиток ринку.

На наступній зустрічі, спираючись на аналітику і думку вищого керівництва компанії, інвестиції у ТАРгруп було визначено як недоцільні. За рік логістичний ринок України показав зростання на 15 %.

За півтора місяці до згаданих подій дружина Дмитра, Оксана, яка є власницею фірми з виробництва сувенірної продукції, почала планувати перенесення виробництва до однієї із західних областей України. Університетський товариш Дмитра, Андрій, працює менеджером із перевезень у ТАРгруп. Під час неформальної зустрічі з Андрієм Дмитро згадав про наміри Оксани, на що Андрій запропонував використати для перевезення виробництва одну з вантажівок ТАРгруп яка, за його словами, «у будь-якому випадку повертається порожньою в бік західного кордону», і буде достатньо сплатити лише за паливо. Дмитро прийняв пропозицію свого товариша, але ніяк не розкрив факт цієї домовленості під час аналізу доцільності інвестування в акції ТАРгруп.

1. Чи є в діях Марти порушення стандартів професійної поведінки та етичного кодексу?

2. Яке твердження Дмитра порушує стандарти професійної поведінки та етичний кодекс? Які саме і чому?

3. Чи є поведінка Олега етичною та чому?

4. Чи є дії Дмитра порушенням стандартів професійної поведінки та етичного кодексу? Яких саме і чому? Які кроки могли би запобігти такому порушенню?

Тести для самоконтролю

---

1. Фінансовий менеджмент – це:

а) процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта та оптимізації обороту його грошових коштів;

б) система принципів, засобів та форма організації грошових відносин підприємства, спрямована на управління його фінансово-господарською діяльністю;

в) система економічного управління виробництвом, яка включає сукупність принципів, методів, форм і прийомів управління;

г) система принципів та методів розробки й реалізації управлінських рішень, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів.

2. Основні завдання, що стоять перед фінансовим менеджментом – це:

- а) забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства;
- б) оптимізація грошового обороту;
- в) забезпечення максимального прибутку та рентабельності власного капіталу;
- г) мінімізація засобів, фінансованих на відтворення виробничого процесу.

3. Основні принципи фінансового менеджменту – це:

- а) плановість;
- б) мотиваційна спрямованість;
- в) цільова спрямованість;
- г) оптимізація.

4. Ефективність фінансового менеджменту значною мірою залежить від:

- а) узгодженості дій власників, керівників і фінансових менеджерів підприємства (на невеликих підприємствах власник може одночасно бути його керівником);
- б) властивостей керівних посад;
- в) компетентності фінансового менеджера на підприємстві;
- г) правильної відповіді немає.

5. Яке з наведених визначень характеризує мету фінансового менеджменту?

- а) забезпечення отримання прибутку внаслідок господарської діяльності підприємства;
- б) довгострокова прибутковість, що досягається за допомогою портфельної стратегії;
- в) забезпечення максимізації ринкової вартості акцій підприємства;
- г) забезпечення максимізації доходу власників підприємства.

6. Одне з головних завдань фінансового менеджменту полягає в:

- а) отриманні валового прибутку;
- б) отриманні прибутку вище середнього галузевого рівня;
- в) забезпеченні максимального прибутку за допустимого рівня фінансових ризиків;
- г) забезпеченості максимального рівня дивідендних виплат.

7. Основними елементами механізму фінансового менеджменту є:

- а) нормативно-правове регулювання фінансової діяльності підприємств;
- б) інформаційне забезпечення фінансового менеджменту;
- в) система методів управління фінансовою діяльністю підприємств;
- г) система методів управління трудовими та матеріальними ресурсами.

8. На запитання «Що має підприємство, якими ресурсами володіє та звідки вони походять?» відповідає:

- а) Баланс (Звіт про фінансовий стан);
- б) Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід);
- в) Звіт про рух грошових коштів;
- г) Звіт про власний капітал.

9. На запитання «Звідки надходять кошти, на що вони витрачаються, та чи достатньо їх для функціонування підприємства?» відповідає:

- а) Баланс (Звіт про фінансовий стан);
- б) Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід);
- в) Звіт про рух грошових коштів;
- г) Звіт про власний капітал.

10. Механізм фінансового менеджменту – це:

а) комплекс фінансових форм і методів управління процесом функціонування підприємства;

б) комплекс економічних норм і методів управління процесом розвитку підприємства;

в) система основних елементів, що регулюють процес розробки та реалізації управлінських рішень у галузі фінансової діяльності;

г) сукупність економіко-організаційних та правових форм і методів управління фінансовою діяльністю підприємства.

ТЕМА 2. УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ

***Результати навчання:** застосовувати управлінські навички щодо управління грошовими потоками підприємств, аналізувати та обробляти інформацію щодо грошових потоків, оцінювати дієвість їх формування, методичного інструментарію з урахуванням наявних обмежень.*

Питання для самоконтролю та обговорення

---

1. Поняття грошового потоку як категорії фінансового менеджменту.
2. Процес управління грошовими потоками підприємства.
3. Які принципи управління грошовими потоками?
4. Характеристика вхідних та вихідних грошових потоків підприємства за видами діяльності.
5. Методичні підходи до визначення чистого грошового потоку підприємства: прямий та непрямий методи.
6. Які основні питання можна вирішити за допомогою звіту про рух грошових коштів?
7. Пояснити синхронність і збалансованість вхідного та вихідного грошових потоків підприємства.
8. Фінансовий цикл і касовий розрив.
9. Сутність і фактори, що впливають на оптимізацію грошових потоків підприємства.
10. Назвати методи планування грошових потоків підприємства за видами діяльності.
11. Яке значення платіжного календаря у системі оперативного управління грошовими потоками?

Практичні завдання

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 2.1

Розробити прогноз руху грошових коштів підприємства з розбивкою за місяцями та визначити залишок грошових коштів у наступному кварталі на основі таких даних:

- у середньому 85 % товарів реалізуються за готівку, а 15 % – у кредит, який традиційно надається підприємством покупцям строком на 1 місяць;
- 70 % платежів сплачуються покупцями вчасно, тобто протягом наданого для оплати місяця, а решта 30 % – протягом наступного місяця;
- заплановані обсяги реалізації товарів у наступному кварталі: січень – 85 тис. грн, лютий – 72 тис. грн, березень – 60 тис. грн;

- фактичні продажі у попередньому кварталі: жовтень – 45 тис. грн, листопад – 55 тис. грн, грудень – 82 тис. грн;
- вартість придбаних товарів становить 75 % від товарообороту і сплачується 70 % за фактом поставки, 30 % – у кредит, що надається на місяць;
- постійні витрати становлять 5 тис. грн на місяць;
- змінні витрати та податки, що сплачуються протягом місяця, в середньому становлять 25 % від товарообороту за готівку;
- залишок грошових коштів на початок року становить 15 тис. грн.

Результати розрахунків представити в нижченаведеній табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Прогноз руху грошових коштів підприємства

Показник	Місяць		
	січень	лютий	березень
Залишок грошових коштів на початок періоду			
Надходження грошових коштів			
– надходження готівки від реалізації товарів			
– надходження від вчасного погашення дебіторської заборгованості			
– надходження від невчасного погашення дебіторської заборгованості			
Вибуття грошових коштів			
– оплата товарів за фактом поставки			
– погашення кредиторської заборгованості			
– постійні витрати			
– змінні витрати та податки			
Залишок грошових коштів на кінець періоду			

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 2.2

Підприємство має проблеми з нестачею готівки. В наступному місяці плануються такі виплати й видатки: реалізація продукції (товарів, робіт, послуг) – 54,6 тис. грн, заробітна плата – 13,8 тис. грн, податкові платежі – 9,3 тис. грн, погашення кредиторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги – 47,9 тис. грн. Залишок готівки на початок місяця становить 1,8 тис. грн. Норматив залишку коштів становить 0,7 % від обсягів реалізації продукції підприємства.

Фінансовими менеджерами було досліджено всі можливості покращення ситуації та прийнято рішення щодо отримання кредиту у банку.

Визначити необхідну суму кредиту на наступний місяць.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 2.3

Визначити обсяги надходжень грошових коштів підприємства у листопаді і грудні та суму дебіторської заборгованості станом на 31 грудня на основі таких даних:

- обсяги реалізації продукції за готівкові кошти: вересень – 15 тис. грн, жовтень – 9 тис. грн, листопад – 10 тис. грн, грудень – 6 тис. грн;
- обсяги реалізації продукції у кредит: вересень – 102 тис. грн, жовтень – 98 тис. грн, листопад – 88 тис. грн, грудень – 64 тис. грн;
- надходження коштів за реалізовану продукцію у кредит відбувається так: у місяці реалізації немає надходжень, 83 % надходжень від обсягу реалізації надходить протягом наступного місяця, 14 % – протягом другого місяця, 3 % становлять неплатежі.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 2.4

Скласти бюджет грошових коштів на III квартал, якщо відомо, що в середньому 70 % продукції підприємство реалізує в кредит, а 30 % – за готівковий розрахунок. Зазвичай підприємство надає своїм контрагентам можливість оплатити придбану ними продукцію протягом 30 днів. Практика свідчить, що 65 % платежів оплачуються контрагентами вчасно, інші 35 % – протягом наступного місяця.

Обсяг реалізованої продукції у травні становив 328 тис. грн, у червні – 307 тис. грн. У III кварталі поточного року прогноуються такі обсяги продажів: у липні – 453 тис. грн, у серпні – 368 тис. грн, у вересні – 429 тис. грн.

Інші надходження грошових коштів плануються в таких обсягах: у липні – 26 тис. грн, у серпні – 13 тис. грн, у вересні – 52 тис. грн.

На погашення кредиторської заборгованості, оплати праці і сплату податків щомісячно спрямовується в середньому приблизно 85 % виручки від реалізації продукції за відповідний період.

Інші вибуття грошових коштів плануються в таких обсягах: у липні – 38 тис. грн, у серпні – 69 тис. грн, у вересні – 52 тис. грн.

Дебіторська заборгованість станом на 1 липня становить 145 тис. грн, а залишок грошових коштів – 21 тис. грн.

Необхідний мінімальний залишок грошових коштів – 18,7 тис. грн.

Скласти прогноз грошових потоків підприємства і визначити потребу в додатковому фінансуванні. Зробити висновки.

Результати розрахунків представити в нижченаведеній табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Прогноз руху грошових коштів підприємства

Показник	Місяць		
	січень	лютий	березень
Залишок грошових коштів на початок періоду			
Надходження грошових коштів			
– надходження готівки від реалізації товарів			
– надходження від вчасного погашення дебіторської заборгованості			

Показник	Місяць		
	січень	лютий	березень
– надходження від невчасного погашення дебіторської заборгованості			
– інші надходження			
Дебіторська заборгованість на кінець періоду			
Вибуття грошових коштів			
– погашення кредиторської заборгованості з оплати праці і сплата податків			
– інші вибуття			
Залишок грошових коштів на кінець періоду			

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 2.5

На основі даних про зміну статей балансу підприємства визначити загальну суму надходжень та вибуття грошових коштів, чистий грошовий потік підприємства на кінець періоду. Розробити зведений бюджет руху грошових коштів за період. Зробити висновки.

Таблиця 2.3 – Баланс підприємства (звіт про фінансовий стан) (у тис. грн)

Показник	На початок періоду	На кінець періоду
<i>Активи</i>		
Основні засоби	500	540
Запаси	650	600
Дебіторська заборгованість	500	400
Поточні фінансові інвестиції	–	100
Гроші та їх еквіваленти	100	200
<i>Пасиви</i>		
Зареєстрований капітал	200	300
Нерозподілений прибуток	500	640
Довгострокові зобов'язання	100	350
Поточні зобов'язання	950	550

Результати розрахунків представити в нижченаведеній табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Зведений бюджет руху грошових коштів (у тис. грн)

Надходження грошових коштів	Значення	Вибуття грошових коштів	Значення
Вибуття запасів		Придбання основних засобів	
Погашення дебіторської заборгованості		Вкладення у поточні фінансові інвестиції	
Зростання зареєстрованого капіталу		Погашення поточних зобов'язань	
Зростання нерозподіленого прибутку			
Зростання довгострокових зобов'язань			
Вхідний грошовий потік (ПГП)		Вихідний грошовий потік (НГП)	

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 2.6

Нижче подано типи господарських операцій з погляду впливу на баланс підприємств. Проаналізувати кожен операцію і обрати номер, що відповідає її типу. Також обрати, чи впливає операція на звіт про фінансовий результат або на звіт про рух грошових коштів. У якості прикладу дано відповіді за першими п'яти операціями.

Типи господарської події (операції) з погляду впливу на фінансовий баланс:

Тип 1. Обмін одного активу на інший актив без приросту вартості.

Тип 2. Обмін зобов'язання на інше зобов'язання без прирости вартості.

Тип 3. Збільшення активів за рахунок збільшення зобов'язання.

Тип 4. Зменшення зобов'язань за рахунок зменшення активів.

Тип 5. Збільшення активів за рахунок збільшення капіталу (= за рахунок прибутку чи додаткових інвестицій власника).

Тип 6. Зменшення активів за рахунок зменшення капіталу (= за рахунок збитків чи виплат дивідендів власникам).

Тип 7. Збільшення капіталу за рахунок зменшення зобов'язань (= за рахунок прибутку).

Тип 8. Зменшення капіталу за рахунок збільшення зобов'язань (= за рахунок збитків).

Таблиця 2.5 – Шаблон для оформлення розрахунків

Операція	Тип	«+», якщо впливає на звіт про прибутки й збитки	«+», якщо впливає на звіт про рух грошових коштів
1. Купується у постачальників обладнання для виробництва	3		
2. Оплачується постачальникам куплене обладнання	4		
3. Підприємство купує сировину і матеріали для виробництва	3		
4. Підприємство залучає кредит	3		
5. Підприємство частково оплачує постачальникам куплені сировину і матеріали	4		

Тести для самоконтролю

1. Грошовий потік – це:

а) сукупність розподілених у часі надходжень та виплат грошових коштів, що генерують господарську діяльність;

б) зміни величини запасів, кредиторської та дебіторської заборгованості, пов'язаних з операційною діяльністю протягом звітного періоду;

в) період часу, впродовж якого готівкові ресурси підприємства знаходяться в постійному русі;

г) фінансові результати діяльності підприємства.

2. До інвестиційної діяльності підприємства належать доходи від:

а) реалізації та придбання необоротних активів;

б) доходи від реалізації іноземної валюти;

в) виплата дивідендів;

г) надходження до власного капіталу (від розміщення акцій та інших операцій).

3. До доходів від операційної діяльності належать доходи від:

а) реалізації нематеріальних активів;

б) необоротних активів;

в) отримані дивіденди;

г) отримані штрафи, пеня.

4. До доходів від фінансових операцій належить:

а) дохід від списання кредиторської заборгованості;

б) виплачені дивіденди;

в) дохід від одержаних штрафів, пені і неустойок;

г) реалізація та придбання необоротних активів.

5. До вхідних грошових потоків підприємства належить:

а) оплата рахунків постачальників;

б) перерахування коштів банкам;

в) виплати працівникам, акціонерам;

г) надходження фінансової допомоги.

6. До вихідних грошових потоків підприємства належить:

а) надходження фінансової допомоги;

б) перерахування коштів банкам;

в) проценти від розміщення коштів на депозитних рахунках у банках;

г) фінансова допомога на поворотній основі.

7. Грошові кошти підприємства – це:

а) амортизаційні відрахування і прибуток;

б) кошти, що перебувають на всіх рахунках і в касі підприємства;

в) заробітна плата;

г) резервний і страховий фонд.

8. Операційний Cash-flow характеризує:

- а) величину чистих грошових потоків, які залишаються в розпорядженні підприємства внаслідок основної діяльності;
- б) величину чистого прибутку підприємства;
- в) величину вхідних грошових потоків підприємства;
- г) величину чистого прибутку, амортизацію та приріст забезпечень.

9. Під час розрахунку операційного Cash-flow прямим методом використовуються такі показники:

- а) чистий дохід від реалізації продукції;
- б) чистий прибуток від операційної діяльності;
- в) приріст чи зменшення поточних зобов'язань, пов'язаних з операційною діяльністю;
- г) вхідні та вихідні грошові потоки, що безпосередньо стосуються операційної діяльності підприємства.

10. Під час розрахунку операційного Cash-flow непрямим методом треба враховувати такі показники:

- а) фінансові результати від операційної діяльності, пов'язані з надходженням грошових коштів;
- б) чистий прибуток від операційної діяльності;
- в) грошові виплати постачальникам за сировину, матеріали, послуги тощо;
- г) приріст чи зменшення оборотних активів (крім грошових коштів, їх еквівалентів і поточних фінансових інвестицій).

ТЕМА 3. КОНЦЕПЦІЯ ТА МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ГРОШЕЙ У ЧАСІ

Результати навчання: пояснювати концептуальні основи визначення вартості грошей у часі, застосовувати методичний інструментарій для визначення теперішньої та майбутньої вартості грошей, розраховувати анuitет, інтерпретувати наявну інформацію та приймати фінансові рішення.

Питання для самоконтролю та обговорення

---

1. Необхідність і сутність визначення вартості грошей у часі.
2. Як пов'язана концепція вартості грошей у часі з інфляцією?
3. Які основні чинники впливають на зміну вартості грошей?
4. Чому ставка дисконтування є ключовим параметром під час оцінки вартості грошей у часі?
5. Що таке майбутня вартість (Future Value, FV)? Як вона розраховується?
6. Що таке поточна вартість (Present Value, PV)? Які методи використовуються для її визначення?
7. Як визначити теперішню вартість анuitету?
8. Як використовується метод дисконтування грошових потоків?
9. Що таке ставка внутрішньої дохідності (Internal Rate of Return, IRR)?
10. Як співвідносяться чиста приведена вартість (Net Present Value, NPV) і IRR?
11. Як визначити ефективну ставку відсотків?
12. Яких дій треба вжити під час зменшення вартості грошових потоків у часі?

Практичні завдання

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 3.1

Підприємець може вибрати кілька варіантів інвестування 2 500 грош. од. під 22 % річних: з нарахуванням складного процента один раз на рік, один раз на пів року, один раз у квартал та один раз на місяць.

Який варіант він вибере?

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 3.2

Проаналізувати та визначити, яка буде кінцева сума для погашення кредиту, якщо підприємство одержало в банку кредит на 20 тис. грн на 4 роки під 8 % річних. Проте до закінчення цього строку кредит не був сплачений. Банк згоден продовжити кредит ще на 4 роки, однак під 12 % річних.

Оцінити ситуацію, якщо є можливості продовження кредиту за таких умов:

- 1) продовжено на 3 роки, 13 % річних;
- 2) продовжено на 5 років, 12 % річних.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 3.3

Визначити плату за кредитні ресурси, використані лізингодавцем на придбання лізингового майна вартістю 370 тис. грн. у перший рік лізингування, якщо використовується ставка за кредит 15 % річних.

Проаналізувати ситуацію, якщо плату за кредит будуть здійснювати за таких умов:

- 1) ставка 14 %, виплата відсотків 1 раз у пів року;
- 2) ставка 13 %, виплата відсотків 1 раз у квартал.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 3.4

Перед робітниками кредитного відділу банку стоїть проблема кредитування свого клієнта. Дати аналіз та визначити можливу величину кредиту, що буде наданий підприємству у такій ситуації. Підприємство, як постійний клієнт банку, гостро потребує грошових засобів. Погасити кредит підприємство може з виручки в 260 тис. грн, що воно отримає через 4 місяці. Процентна ставка за короткостроковим кредитом становить 22 % річних.

Оцінити ситуацію, за яких умов банк отримає більший прибуток:

- 1) 25 % річних, виплата 1 раз на місяць;
- 2) 21 % річних, виплата 1 раз на 2 місяці.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 3.5

Визначити номінальну майбутню вартість вкладу з урахуванням фактора інфляції, якщо сума вкладу $PV = 25\ 000$ грош. од.

Річна процентна ставка, що використовується для прирощення вартості вкладу, становить 20 %. Прогнозований річний темп інфляції – 12 %, період розміщення вкладу – три роки.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 3.6

Визначити приведену вартість ануїтету, якщо в кінці кожного року робиться внесок на депозит у сумі 2 000 грн на умовах 9 % річних за щорічного нарахування відсотків протягом 12 років.

Як зміниться ситуація, якщо нарахування відсотків здійснювалося б кожні пів року?

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 3.7

Оцінити ситуацію, проаналізувавши та визначивши, хто і яку суму повинен перевести своєму контрагенту, щоб була дотримана фінансова еквівалентність балансів на даний момент, якщо підприємство-клієнт банку повинно погасити кредит через 3 місяці, сплативши 700 тис. грн, з розрахунку 14 % річних. Це підпри-

ємство змінило кредитну адресу, переїхало в інше місце, де розміщено дочірній банк із самостійним балансом. У цей час із цього міста в місто, де розташований головний офіс, переїхав клієнт, який повинен був погасити кредит дочірньому банку через 9 місяців у розмірі 840 тис. грн, також із розрахунку 15 % річних. Ці банки вирішили обмінятися цими двома зобов'язаннями.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 3.8

Зробити розрахунки та на їх основі висновки щодо найефективнішого вкладення грошей у сумі 8 000 грош. од.

1 варіант – під 10 % річних:

- 1) можливе одноразове їх інвестування всією сумою на 4 роки з нарахуванням процентів 1 раз на пів року;
- 2) можливо робити щорічні внески 2 000 грош. од. протягом 4 років;
- 3) можливо робити щорічні внески 2 000 грош. од. протягом 4 років за умови здійснення платежів на початку кожного року.

2 варіант – під 12 % річних:

- 1) можливе одноразове їх інвестування на 8 років;
- 2) можливо робити щорічні внески по 1 000 грош. од. протягом 8 років за умови здійснення виплат наприкінці кожного року;
- 3) можливо робити щорічні внески по 1 000 грош. од. протягом 8 років за умови здійснення платежів на початку кожного року.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 3.9

Визначити PV 500 грош. од., що будуть отримані у майбутньому за умов 12 % ставки, піврічного нарахування процентів, дисконтування на 5 років.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 3.10

На депозитний рахунок перераховано 500 грош. од. під 15 % річних. Метою вкладення коштів є отримання у майбутньому суми у розмірі 1 005 грош. од.

Через скільки років буде отримана ця сума?

Тести для самоконтролю

---

1. Відповідно до концепції вартості грошей у часі:

- а) сьогодні гроші коштують менше, ніж завтра;
- б) вартість грошей не змінюється протягом часу;
- в) вартість грошей зменшується тільки під час економічної кризи;
- г) сьогодні гроші коштують більше, ніж завтра.

2. До причин втрачання вартості грошей у часі НЕ належить:

- а) ліквідність;
- б) споживчий попит;
- в) інфляція;
- г) ризик або невпевненість у майбутньому.

3. Сума, в яку перетворюються через певний період часу з урахуванням певної ставки процента інвестовані сьогодні (у теперішній час) кошти – це:

- а) нарощування;
- б) теперішня вартість грошей;
- в) майбутня вартість грошей;
- г) ануїтет.

4. Збільшення початкової суми грошей шляхом приєднання до неї суми процентних платежів – це:

- а) нарощування;
- б) теперішня вартість грошей;
- в) майбутня вартість грошей;
- г) ануїтет.

5. Сума майбутніх грошових надходжень, зведених зі врахуванням певної процентної ставки, до теперішнього (поточного) періоду – це:

- а) нарощування;
- б) теперішня вартість грошей;
- в) майбутня вартість грошей;
- г) ануїтет.

6. Під час нарахування простих відсотків базою нарахування є:

- а) загальна сума коштів, яка включає витрати на управління інвестиціями;
- б) початково інвестована сума;
- в) сума накопичених до цього часу відсотків;
- г) початково інвестована сума та сума накопичених до цього часу відсотків.

7. Під час нарахування складних відсотків базою нарахування є:

- а) загальна сума коштів, яка включає витрати на управління інвестиціями;
- б) початково інвестована сума;
- в) сума накопичених до цього часу відсотків;
- г) початково інвестована сума та сума накопичених до цього часу відсотків.

8. У формулі для визначення майбутньої вартості грошей за простою відсотковою ставкою $FV = PV * (1 + n*r)$ PV – це:

- а) відсоткова ставка;
- б) інфляційна премія;
- в) загальна кількість періодів;
- г) теперішня вартість грошей.

9. У формулі для визначення майбутньої вартості грошей за простою відсотковою ставкою $FV = PV * (1 + n*r)$ n – це:

- а) відсоткова ставка;
- б) інфляційна премія;
- в) загальна кількість періодів;
- г) теперішня вартість грошей.

10. Ануїтет – це:

а) сума, в яку перетворюються через певний період часу з урахуванням певної ставки процента інвестовані сьогодні (у теперішній час) кошти;

б) серія вкладів або виплат рівних сум, що здійснюються через певні інтервали або певну кількість періодів;

в) збільшення початкової суми грошей шляхом приєднання до неї суми процентних платежів;

г) сума майбутніх грошових надходжень, зведених зі врахуванням певної процентної ставки, до теперішнього (поточного) періоду.

ТЕМА 4. УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ

Результати навчання: відшукувати, обробляти, систематизувати й аналізувати інформацію, застосовувати методичний інструментарій для прийняття фінансових рішень щодо управління прибутком підприємств, розуміти та створювати модель формування прибутку, визначати драйвери зміни, аргументовано представляти результати дослідження.

Питання для самоконтролю та обговорення

---

1. Пояснити процес управління прибутком у бізнесі.
2. Охарактеризувати механізм формування прибутку на підприємстві.
3. Навести приклади управлінських рішень, що приймаються за допомогою CVP-аналізу.
4. Драйвери, які впливають на прибуток.
5. EBITDA як показник прибутковості бізнесу. Які його переваги, порівняно з чистим прибутком?
6. Пояснити вплив виробничого і фінансового важеля на прибуток підприємства.
7. Обґрунтувати підходи до розподілу чистого прибутку.
8. Взаємозв'язок дивідендної політики з чистим прибутком підприємства.
9. Показники оцінювання ефективності використання чистого прибутку підприємства.

Практичні завдання

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 4.1

Керівництво фірми прогнозує збільшити виручку від реалізації продукції на 15 %. Поточна виручка – 52 000 грн, змінні витрати – 40 000 грн. Постійні витрати – 5 000 грн. Визначити суму прибутку, яка відповідає новому обсягу виручки від реалізації, вплив виробничого важеля. Зробити висновок про зміну рівня рентабельності підприємства.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 4.2

Підприємство виробляє один вид продукції, відпускна ціна одиниці виробу – 400 грн. Обсяг реалізації протягом року – 56 тис. од. виробів. Очікується, що обсяг реалізації продукції в плановому періоді збільшиться на 20 %. Собівартість одиниці продукції – 285 грн, в т. ч.: змінні витрати – 120 грн, постійні витрати – 165 грн. Визначити додатковий прибуток, (економію) від реалізації додаткової продукції, що буде отримана підприємством.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 4.3

Оголошений статутний фонд АТ становить 2 млн грн за номінальної вартості акцій 25 грн. В обігу перебуває 89 % акцій, із яких 19 % – привілейовані акції зі стабільною ставкою дивідендів 25 %. Визначити розмір дивідендів на звичайну акцію і загальний грошовий потік із виплати дивідендів, якщо прибуток ПАТ до оподаткування за рік становить 2 200 тис. грн, а на виплату дивідендів спрямовується 35 % чистого прибутку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 4.4

Фінансовому менеджеру підприємства необхідно запропонувати найприбутковіший варіант використання протягом року вільних грошових коштів у сумі \$7,5 тис. Перший варіант передбачає купівлю акцій компанії «Між торг» (25 % дивідендів); другий – купівлю і продаж протягом року 5 тис. т товару для продажу його по \$4,9 за тонну (у т. ч. \$2,95 – затрати на реалізацію); третій – купівлю офісу площею 30 м² для здачі його в оренду за \$30 (\$5 йдуть на покриття комунальних витрат); четвертий варіант – розмістити ці кошти на депозитному рахунку банку під 22 % річних.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 4.5

Підприємство шиє жіночі плаття і продає їх за ціною 1 800 грн кожне. Змінні витрати на виготовлення плаття становлять 800 грн/шт. Підприємство орендує приміщення і платить за це 15 000 грн щомісяця.

Дати відповіді на такі запитання:

1. Скільки виробів треба виготовити підприємству для досягнення точки беззбитковості?
2. Як зміниться точка беззбитковості, якщо ціна виробу виросте до 2 000 грн?
3. Як зміниться точка беззбитковості, якщо витрати на виготовлення виробу знизяться до 700 грн?
4. Скільки виробів повинно виготовити підприємство, щоб отримати прибуток у 20 000 грн?
5. Який запас фінансової міцності має підприємство у разі отримання 20 000 грн прибутку на місяць?

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 4.6

Підприємство виготовляє кухонні набори і продає їх за ціною 800 грн за 1 набір. Щомісяця підприємство може продати 200 наборів. Постійні витрати підприємства становлять 6 500 грн. Змінні витрати на виготовлення 1 набору – 220 грн.

Дати відповіді на такі запитання:

1. Пропонується зниження змінних витрат завдяки використанню дешевих матеріалів, однак це призведе до зниження якості виробів. Змінні витрати в такому

разі становитимуть 200 грн, а обсяг реалізації може знизитися до 170 виробів. Чи варто переходити на використання дешевих матеріалів?

2. Пропонується зниження відпускної ціни набору до 700 грн для стимулювання збуту і доведення його до реалізації 220 шт. у місяць. Чи варто прийняти пропозицію щодо зниження ціни?

3. Підприємство планує отримати додатково 8 000 грн прибутку в місяць. Як можна отримати цю суму?

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 4.7

Діяльність підприємства, спрямована на виготовлення виробів А, характеризується такими даними.

Таблиця 4.1 – Вихідні дані

Ціна виробу	440 грн
Кількість проданих виробів	1 000 шт.
Сумарні витрати на виготовлення продукції, у тому числі:	46 000 грн
сировина і матеріали	20 000 грн
машини і механізми	8 000 грн
заробітна плата робітників	8 000 грн
транспортні витрати	1 500 грн

Розрахувати:

- величину постійних витрат;
- величину змінних витрат;
- зміну величини постійних та змінних витрат у разі зміни обсягів виробництва, а саме: скоротиться на 20 % і виросте на 10 %;
- зміну величини прибутку у разі зміни обсягів виробництва.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 4.8

Підприємство виготовляє вироби і реалізує їх за ціною 500 грн за 1 шт. Змінні витрати на одиницю продукції – 200 грн. Обсяг продажів – 1 000 шт. у місяць.

Постійні витрати підприємства становлять 30 000 грн. Надійшла пропозиція додатково продати 120 шт. виробів за ціною 450 грн/шт. Водночас зростають лише змінні витрати на 6 000 грн. Постійні витрати залишаються без змін.

Чи вигідна ця пропозиція для підприємства?

Бізнес-симуляція

На підставі фінансової звітності підприємства (самостійно обрати) розрахувати та проаналізувати такі показники: валовий прибуток, фінансовий результат до оподаткування, чистий прибуток, *EBIT*, *EBITDA*. Зробити відповідні висновки.

Тести для самоконтролю

---

1. Обрати правильне визначення економічної сутності прибутку:

- а) прибуток – це частина реалізованого необхідного продукту;
- б) прибуток – це фінансовий результат основної діяльності підприємства;
- в) прибуток – це частина реалізованого додаткового і необхідного продукту;
- г) прибуток – це кошти, отримані від фінансових інвестицій.

2. Залежно від зміни обсягів виробництва витрати для CVR-аналізу поділяють на:

- а) постійні та змінні;
- б) прямі та непрямі;
- в) релевантні та нерелевантні;
- г) довгострокові та короткострокові.

3. Обрати правильне твердження:

- а) чим нижчий рівень постійних витрат, тим вищий ступінь операційного важеля;
- б) чим вищий рівень постійних витрат, тим нижчий ступінь операційного важеля;
- в) чим вищий рівень постійних витрат, тим вищий ступінь операційного важеля;
- г) рівень постійних витрат не впливає на ступінь операційного важеля.

4. Фінансовий важіль (леверидж) компанії – це коефіцієнт, який показує вплив використання:

- а) власного капіталу на показник розміру чистого прибутку;
- б) позикових коштів на показник валового доходу компанії;
- в) позикових коштів на показник розміру чистого прибутку;
- г) позикових коштів на рівень ліквідності компанії.

5. За допомогою якого показника можна порівняти підприємства з різною структурою капіталу і різним економічним середовищем?

- а) операційний важіль;
- б) *EBITDA*;
- в) фінансовий важіль;
- г) чистий прибуток.

6. Чи може прибуткове підприємство мати від'ємний грошовий потік та дефіцит грошових коштів для оплати?

- а) так;
- б) ні.

7. Підприємство має рентабельність власного капіталу на рівні 20 % річних. Власники внесли додатковий капітал, за рахунок якого здійснено погашення кредитів (які було залучено під 12 % річних). Внаслідок цих дій прибуток зріс, оскільки зменшилися витрати за процентами. За інших рівних умов рентабельність власного капіталу підприємства:

- а) також зросла;
- б) зменшилися;
- в) лишилася незмінною;
- г) зменшилася.

8. Під час розрахунку маржинального прибутку враховується лише вплив:

- а) змінних витрат;
- б) постійних витрат;
- в) постійних і змінних витрат;
- г) амортизаційних витрат і витрат на збут.

9. Валовий прибуток визначається як:

- а) сума чистого прибутку, прибутку від фінансової та іншої звичайної діяльності;
- б) чистий дохід від реалізації продукції, зменшений на собівартість реалізованої продукції;
- в) чистий дохід, зменшений на непрямі податки;
- г) сума прибутку від операційної, фінансової та іншої звичайної діяльності.

10. НЕ є прибутком від операційної діяльності:

- а) прибуток від реалізації товарів;
- б) прибуток від реалізації оборотних активів;
- в) одержані пені, штрафи, неустойки;
- г) відсотки, отримані за облігаціями та іншими цінними паперами.

ТЕМА 5. РОБОЧИЙ КАПІТАЛ І ФІНАНСОВІ РІШЕННЯ

Результати навчання: пояснювати значення робочого капіталу підприємства, відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію щодо формування робочого капіталу, застосовувати методичний інструментарій для прийняття фінансових рішень та визначення оптимального обсягу робочого капіталу.

Питання для самоконтролю та обговорення

1. Сутність та механізм розрахунку робочого капіталу підприємства.
2. Значення робочого капіталу для бізнесу.
3. Охарактеризувати методи оптимізації робочого капіталу.
4. Поясніть цикл оборотного капіталу.
5. Фактори, які впливають на обсяг і структуру робочого капіталу.
6. Показники ліквідності: методика розрахунку та значення для бізнесу.
7. Як розподіляються активи підприємства залежно від рівня ліквідності?
8. Як розподіляються активи підприємства залежно від оборотності?
9. Вплив запасів на робочий капітал підприємства.
10. Моделі фінансування оборотних активів підприємства.
11. Пояснити компроміс між ліквідністю і дохідністю підприємства.
12. Пояснити взаємозв'язок між системною і варіативною частиною оборотних активів.

Практичні завдання

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 5.1

На основі даних, представлених у табл. 5.1, визначити постійну і змінні частини оборотних активів. Визначити чистий робочий капітал та скласти баланси фінансування за умови використанні ідеальної, агресивної, консервативної та компромісної політики.

Таблиця 5.1 – Вихідні дані (у тис. грн)

Місяць	Активи	Прогнозна потреба в оборотних активах	Місяць	Активи	Прогнозна потреба в оборотних активах
Січень	85,6	32,5	Липень	70,3	26,7
Лютий	77,1	29,3	Серпень	80,8	30,7
Березень	78,6	29,9	Вересень	92,9	35,3
Квітень	80,3	30,5	Жовтень	88,3	33,5
Травень	76,6	29,1	Листопад	92,7	35,2
Червень	74,5	28,3	Грудень	97,3	37,0

Методичні рекомендації до представлення розрахунків

Таблиця 5.2 – Постійна і змінна частини оборотних активів підприємства (у тис. грн)

Місяць	Прогнозна потреба в ОА	Постійна частина ОА	Змінна частина ОА
Січень			
...			
Грудень			

Таблиця 5.3 – Баланс фінансування активів за різних стратегіях фінансування та чистий робочий капітал (ЧРК)

Актив	Значення	Пасив	Тип стратегії			
			ідеальна	агресивна	консервативна	компромісна
НА		ВК і ДЗ				
Постійна частина ОА		ПЗ				
Змінна частина ОА						
Разом						
ЧРК						

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 5.2

На основі Форми 1. Звіт про фінансовий стан (Баланс) визначити чистий робочий капітал, поточну фінансову потребу, потенційний дефіцит (надлишок) грошових коштів, а також, у разі виявлення дефіциту, суму необхідного короткострокового кредиту.

Таблиця 5.4 – Вихідні дані

Активи	На кінець періоду	Пасиви	На кінець періоду
Основні засоби	420	Зареєстрований капітал	240
Запаси	144	Резервний капітал	96
Дебіторська заборгованість	216	Нерозподілений прибуток	24
Поточні фінансові інвестиції	60	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	240
Гроші та їх еквіваленти	24	Поточні зобов'язання і забезпечення, у т. ч.:	264
		– короткостроковий кредит	100
		– кредиторська заборгованість	164
Валюта балансу	864	Валюта балансу	864

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 5.3

Підприємство реалізує 500 тис. од. продукції за ціною 150 грн/од. на умовах відстрочки платежу – 22 дні. Водночас рівень безнадійної дебіторської заборго-

ваності становить 4 % від чистого доходу. Змінні витрати становлять 80 грн/од., постійні – 180 тис. грн. Клієнти пропонують підприємству змінити умови кредитної політики:

а) збільшити відстрочку платежу до 30 днів, що, за очікуваннями фінансових менеджерів, призведе до зростання обсягів продажу на 12 % за одночасного зниження безнадійних боргів до 2,2 %. Вартість капіталу, що інвестований у дебіторську заборгованість – 20 %;

б) запровадити умову «3/10 net 30». За цієї умови очікується зростання обсягу продажу на 15 %, а 65 % продукції оплачуватиметься з дисконтом, період погашення дебіторської заборгованості – 15 днів, рівень безнадійних боргів знизиться до 1,5 %. Є можливість інвестувати кошти, вивільнені з обороту, з річною ставкою 15 % річних.

Оцінити пропозиції клієнтів і зробити висновки щодо доцільності їх прийняття, враховуючи альтернативні можливості інвестування коштів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 5.4

Підприємство закуповує сировину на умовах комерційного кредиту зі строком погашення 28 днів. У разі оплати сировини протягом перших 7 днів надається знижка 4,0 %. Підприємство придбало сировину на суму 245 тис. грн і очікує надходження коштів для оплати через 28 днів. Фінансовий менеджмент підприємства розглядає можливість скористатися банківським кредитом на умовах 18 % річних для розрахунків протягом перших 7 днів.

Визначити, який із варіантів є більш вигідним для підприємства: розрахуватися вчасно власними коштами чи протягом перших 7 днів коштом банківського кредиту, щоб отримати знижку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 5.5

Компанія оцінює свої короткострокові фінансові можливості, розраховуючи чистий робочий капітал. За даними фінансової звітності на кінець звітного періоду відомо таке:

- грошові кошти – 150 тис. грн;
- дебіторська заборгованість – 320 тис. грн;
- товарні запаси – 480 тис. грн;
- короткострокові фінансові вкладення – 90 тис. грн;
- кредиторська заборгованість – 390 тис. грн;
- короткострокові позики – 250 тис. грн;
- інші короткострокові зобов'язання – 110 тис. грн.

Завдання:

1. Розрахувати чистий робочий капітал та показники ліквідності підприємства.
2. Зробити висновок про короткострокову фінансову стійкість компанії на основі отриманого значення чистого робочого капіталу.
3. Обґрунтувати, як збільшення на 10 % дебіторській заборгованості або 5 % товарних запасів можуть вплинути на рівень чистого робочого капіталу та ліквідність компанії.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 5.6

Компанія планує закупити сировину для виробничих потреб на 180 тис. грн. Постачальник пропонує збільшити обсяг закупівлі в 1,5 раза зі знижкою 5 % на всю партію сировини.

Обґрунтувати фінансове рішення: чи доцільно компанії створювати надлишкові запаси сировини за умов, що річні витрати на їх утримання становлять 24 % від вартості запасів. Врахувати, що надлишкова сировина не буде задіяна у виробництві протягом 3 місяців.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 5.7

Визначити тривалість операційного, виробничого та фінансового циклів підприємства, використовуючи такі фінансові показники оборотності:

- середній строк обороту товарно-матеріальних запасів – 35 днів;
- середній строк обороту незавершеного виробництва – 10 днів;
- середній строк обороту готової продукції – 18 днів;
- середній строк обороту дебіторської заборгованості – 30 днів;
- середній строк обороту кредиторської заборгованості – 22 дні.

Проаналізувати, як тривалість кожного з циклів впливає на управління оборотними активами та загальну фінансову стабільність підприємства.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 5.8

Для визначення найбільш вигідного варіанта розрахунків підприємства необхідно порівняти вартість знижки за оплату в перші 10 днів із витратами на банківський кредит.

1. Розрахувати ефективну річну вартість знижки у 3,5 % у разі оплати до 10 днів за умови відстрочки платежу в 30 днів.
2. Порівняти ефективну вартість знижки з витратами на банківський кредит, який надається за ставкою 32 % річних.
3. Якщо вартість знижки перевищує витрати на банківський кредит, тоді доцільно скористатися знижкою, взявши банківський кредит. Якщо ні, треба розрахуватися через 30 днів власними коштами.

4. Якщо підприємство не отримає вигоди від знижки 3,5 %, обчислити допустимий рівень знижки, за якого рішення щодо передчасної оплати було б вигідним за умов іншого рівня банківського кредиту.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 5.9

Визначити необхідний рівень резерву сумнівних боргів із дебіторської заборгованості, якщо загальний її обсяг становить 240 тис. грн. Ризик неповернення 35 % заборгованості становить 4 %, 30 % заборгованості – 7 %, 20 % заборгованості – 10 %, 8 % заборгованості є безнадійною.

Як зміниться рівень ризику, якщо 50 % заборгованості, яка мала ризик неповернення 10 %, стане безнадійною?

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 5.10

Підприємство планує використовувати факторинг для фінансування оборотного капіталу. Річний обсяг продажів у кредит становить 920 тис. грн, а коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості дорівнює 4.

Факторингова компанія пропонує такі умови:

- формування резерву – 12 % від суми дебіторської заборгованості;
- комісійні за послуги факторингу – 2,1 %;
- нарахування 15 % річних на залишок дебіторської заборгованості після вирахування резерву та комісійних.

Визначити середню дебіторську заборгованість, суму, яку отримає підприємство у разі використання факторингу, річні витрати за угодою факторингу та ефективну річну вартість факторингу.

Бізнес-симуляція

На основі даних фінансової звітності самостійно обраного підприємства (за чотири послідовні квартали) визначити:

- системну (постійну) і змінну частини оборотних активів;
- стратегію фінансування оборотних активів, яку використовує підприємство;
- чистий робочий капітал двома методами;
- показники абсолютної, поточної і загальної ліквідності.

Проаналізувати на прикладі реальних даних альтернативні варіанти купівлі обладнання вартістю 420 тис. грн на 5 років на умовах довгострокового кредиту або у фінансовий лізинг. Здійснити розрахунки на прикладі банків або фінансових установ (проаналізувати по не менше ніж двох альтернативних умовах кредитування і лізингу), зазначити вихідні умови можливості залучення таких коштів. Обґрунтувати альтернативні варіанти фінансових рішень.

До рішення доєднати фінансову звітність і посилання на сайти щодо запропонованих умов залучення коштів.

Тести для самоконтролю

---

1. Що таке робочий капітал?

- а) сума всіх активів компанії;
- б) різниця між поточними активами та поточними зобов'язаннями;
- в) сума довгострокових активів і пасивів;
- г) сума власного капіталу компанії.

2. Яка основна мета управління робочим капіталом?

- а) максимізація прибутку за будь-яку ціну;
- б) збільшення обсягу продажів;
- в) забезпечення безперебійної діяльності підприємства та максимізація прибутку;
- г) зменшення податкового навантаження.

3. Які з наведених активів належать до робочого капіталу?

- а) будівлі, обладнання;
- б) запаси, дебіторська заборгованість;
- в) нематеріальні активи;
- г) довгострокові фінансові інвестиції.

4. Які наслідки може мати недостатнє фінансування робочого капіталу?

- а) збільшення прибутковості;
- б) збільшення ризику неплатоспроможності;
- в) зменшення витрат на утримання запасів і дебіторської заборгованості;
- г) збільшення обсягу продажів.

5. Що є прикладом короткострокового фінансування робочого капіталу?

- а) облігації;
- б) нерозподілений прибуток;
- в) кредиторська заборгованість;
- г) довгострокові позики.

6. Як називається політика фінансування, яка мінімізує ризик, використовуючи довгострокові зобов'язання для фінансування постійної частини робочого капіталу?

- а) компромісна політика;
- б) консервативна політика;
- в) агресивна політика;
- г) поміркована політика.

7. Що з наведеного зменшує потребу в оборотному капіталі?

- а) збільшення дебіторської заборгованості;
- б) скорочення запасів;
- в) зростання виручки;
- г) збільшення кредиторської заборгованості.

8. Яка з наведених стратегій управління робочим капіталом найризикованіша?

- а) консервативна;
- б) поміркована;
- в) агресивна;
- г) диверсифікована.

9. Чому важливо контролювати кредиторську заборгованість?

- а) щоб збільшити прибуток;
- б) щоб уникнути проблем з ліквідністю;
- в) щоб знизити витрати;
- г) щоб скоротити операційний цикл.

10. Як зменшення фінансового циклу впливає на підприємство?

- а) збільшує фінансові витрати;
- б) зменшує потребу в додатковому фінансуванні;
- в) зменшує прибутковість;
- г) збільшує операційні витрати.

ТЕМА 6. УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Результати навчання: пояснювати значення та складники необоротних активів, приймати фінансові рішення щодо їх обсягу та структури, обирати та обґрунтовувати стратегії фінансування, політику управління необоротними активами, їх складовими. Приймати стратегічні рішення щодо фінансового забезпечення оновлення та ефективності використання необоротних активів.

Питання для самоконтролю та обговорення

---

1. Сутність і складники необоротних активів підприємства.
2. У чому полягає специфіка управління необоротними активами підприємств?
3. Джерела фінансування необоротних активів.
4. Як оцінюється ефективність використання необоротних активів підприємства?
5. Які фінансові показники використовуються для аналізу стану необоротних активів?
6. Як амортизаційна політика впливає на управління необоротними активами?
7. У чому полягає відмінність між бухгалтерською та ринковою оцінкою необоротних активів?
8. Як стратегічні рішення впливають на фінансове забезпечення оновлення та ефективності використання необоротних активів підприємства?

Практичні завдання

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 6.1

Підприємство ввело в експлуатацію нову технологічну лінію з максимальним обсягом виробництва 600 тис. од. продукції, первісна вартість якого становила 240 тис. грн. Ліквідаційна вартість обладнання – 40 тис. грн, водночас очікуваний термін корисного використання обладнання – 5 років. Обсяг виробництва становить відповідно: 80 тис. од., 120 тис. од., 140 тис. од., 90 тис. од., 110 тис. од. Розрахувати амортизацію обладнання прямолінійним методом, методом зменшення залишкової вартості, методом прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивним методом, виробничим методом. Результати представити у табличній і графічній формі. Зробити висновки щодо вибору оптимального методу нарахування амортизації та обґрунтувати, як амортизація впливає на фінансові рішення.

Методичні рекомендації до представлення розрахунків

Таблиця 6.1 – Графік амортизації прямолінійним методом (у тис. грн)

Роки	Залишкова вартість ОЗ на початок періоду	Річна сума амортизації	Місячна сума амортизації	Залишкова вартість ОЗ на кінець періоду
1				
...				

Таблиця 6.2 – Графік амортизації методом зменшення залишкової вартості (у тис. грн)

Роки	Залишкова вартість ОЗ на початок періоду	Річна сума амортизації	Місячна сума амортизації	Залишкова вартість ОЗ на кінець періоду
1				
...				

Таблиця 6.3 – Графік амортизації методом прискореного зменшення залишкової вартості (у тис. грн)

Роки	Залишкова вартість ОЗ на початок періоду, грн	Річна сума амортизації, грн	Місячна сума амортизації, грн	Залишкова вартість ОЗ на кінець періоду, грн
1				
...				

Таблиця 6.4 – Графік амортизації кумулятивним методом (у тис. грн)

Роки	Залишкова вартість ОЗ на початок періоду	Кумулятивний коефіцієнт	Річна сума амортизації	Місячна сума амортизації	Залишкова вартість ОЗ на кінець періоду
1					
...					

Таблиця 6.5 – Графік амортизації виробничим методом (у тис. грн)

Період	Залишкова вартість ОЗ на початок періоду	Обсяг виробництва, од.	Місячна сума амортизації	Залишкова вартість ОЗ на кінець періоду
1				
...				

Бізнес-симуляція

Обґрунтувати варіанти прийняття фінансового рішення щодо купівлі обладнання за рахунок:

1) довгострокового кредиту (термін – 6 років, під 22 % річних, погашення здійснюється ануїтетними платежами на початок року);

2) власних коштів;

3) фінансового лізингу (термін угоди – 6 років, передбачено 5 % авансового платежу, лізинговий платіж визначено в сумі 85 тис. грн і передбачено сплату в кінці року).

За умови, що вартість обладнання – 320 тис. грн, термін експлуатації – 6 років, прогнозована ліквідаційна вартість – 50 тис. грн. Обліковою політикою визначено прямолінійний метод нарахування амортизації. Щорічні витрати з технічного обслуговування обладнання становлять 12 тис. грн та здійснюються на початку року.

Методичні рекомендації до представлення розрахунків

---

1. Визначити річну суму амортизаційних відрахувань.

2. Визначити коефіцієнт дисконтування та ануїтетний внесок на погашення довгострокового кредиту за умови, що термін банківського кредитування – 6 років, ставка – 22 % річних.

3. Визначити податкове заощадження у разі фінансування за рахунок банківського кредиту.

4. Визначити рух грошових потоків у разі банківського кредитування на придбання обладнання.

Для розрахунків доцільно скористатися програмою Microsoft Excel та представити їх у наведених шаблонах таблиць.

Таблиця 6.6 – Податкове заощадження у разі банківського фінансування купівлі обладнання (у тис. грн)

Показник	Період					
	1	2	3	4	5	6
Амортизація						
Залишок кредиту на початок року						
Ануїтетні платежі банку						
Відсоткові платежі						
Погашення основної суми боргу						
Залишок кредиту на кінець року						
Обслуговування обладнання						
Всього витрати, що впливають на податкове заощадження (амортизація, % за кредит, витрати на обслуговування обладнання)						
Податкове заощадження						

Таблиця 6.7 – Рух грошових потоків у разі банківського фінансування купівлі обладнання (у тис. грн)

Показник	Період						
	0	1	2	3	4	5	6
Отримання кредиту							
Придбання обладнання							
Ануїтетні платежі банку							
Обслуговування обладнання							
Податкове заощадження							
Продаж обладнання							
<i>Чистий грошовий потік</i>							

Таблиця 6.8 – Податкове заощадження у разі купівлі обладнання за власні кошти (у тис. грн)

Показник	Період					
	1	2	3	4	5	6
Амортизація						
Обслуговування обладнання						
Всього витрати						
<i>Податкове заощадження</i>						

Таблиця 6.9 – Рух грошових потоків у разі купівлі обладнання за власні кошти (у тис. грн)

Показник	Період						
	0	1	2	3	4	5	6
Придбання обладнання							
Обслуговування обладнання							
Податкове заощадження							
Продаж обладнання							
<i>Чистий грошовий потік</i>							

Таблиця 6.10 – Податкове заощадження у разі купівлі обладнання у фінансовий лізинг (у тис. грн)

Показник	Період					
	1	2	3	4	5	6
Залишок заборгованості на початок року						
Авансовий платіж						
Лізинговий платіж						
<i>Відсоткові платежі лізингодавцю</i>						
Відшкодування частини вартості предмета лізингу						
Залишок заборгованості на кінець року						
<i>Амортизація</i>						
<i>Обслуговування обладнання</i>						

Показник	Період					
	1	2	3	4	5	6
Всього витрати, що впливають на податкове заощадження (амортизація, % відсоткові платежі лізингодавцю, обслуговування обладнання)						
Податкове заощадження						

Таблиця 6.11 – Рух грошових потоків у разі купівлі обладнання у фінансовий лізинг

Показник	Період						
	0	1	2	3	4	5	6
Отримання коштів за угодою фінансового лізингу							
Придбання обладнання							
Лізингові платежі							
Обслуговування обладнання							
Податкове заощадження							
Продаж обладнання							
Чистий грошовий потік							

Порівняння джерел фінансування придбання обладнання здійснити на основі визначення дисконтованої вартості їх грошових потоків – найбільше значення дисконтованої вартості відповідає найбільш прийнятному способу фінансування основного засобу, а найменше значення дисконтованої вартості – найменш прийнятному. Розрахунок здійснити для трьох варіантів джерел фінансування.

Тести для самоконтролю

1. Які активи належать до необоротних?

- грошові кошти та їх еквіваленти;
- дебіторська заборгованість;
- основні засоби, нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції;
- запаси.

2. Який із наведених показників використовується для оцінки ефективності використання основних засобів?

- поточний коефіцієнт ліквідності;
- коефіцієнт оборотності основних засобів;
- рентабельність продажів;
- чистий прибуток.

3. Що таке амортизація необоротних активів?

- а) процес списання вартості активів на витрати протягом їх корисного використання;
- б) процес купівлі нових активів;
- в) збільшення вартості активів через ринкові коливання;
- г) оцінка ліквідності підприємства.

4. Який метод амортизації є найбільш поширеним?

- а) прямолінійний;
- б) прискореного зменшення залишкової вартості;
- в) зменшення залишкової вартості;
- г) виробничий метод.

5. Які необоротні активи є нематеріальними?

- а) будівлі та споруди;
- б) ліцензії, патенти, авторські права;
- в) запаси сировини;
- г) короткострокові фінансові інвестиції.

6. Що є основним джерелом фінансування інвестицій у необоротні активи?

- а) дебіторська заборгованість;
- б) власний капітал і довгострокові позики;
- в) короткострокові зобов'язання;
- г) поточні активи.

7. Який документ визначає структуру та вартість необоротних активів підприємства?

- а) Баланс;
- б) Звіт про фінансові результати;
- в) Звіт про рух грошових коштів;
- г) Звіт про власний капітал.

8. Який фактор НЕ впливає на зношування основних засобів?

- а) інтенсивність їх використання;
- б) інфляція;
- в) амортизаційна політика;
- г) вид діяльності підприємства.

9. Який із наведених показників характеризує рівень завантаження основних засобів?

- а) фондоозброєність;
- б) фондодіддача;
- в) фондомісткість;
- г) коефіцієнт поточної ліквідності.

10. Що означає оптимізація необоротних активів?

- а) ліквідація активів, що не використовуються;
- б) процес зменшення фінансових витрат підприємства;
- в) підтримка збалансованого обсягу та складу активів для забезпечення ефективності діяльності;
- г) укладення нових договорів на оренду основних засобів.

ТЕМА 7. ВАРТІСТЬ І ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Результати навчання: систематизувати й аналізувати інформацію щодо визначення вартості та структури капіталу підприємства, обґрунтувати і приймати фінансові рішення щодо доцільності залучення позикового капіталу.

Питання для самоконтролю та обговорення

1. Що таке структура капіталу підприємства і які її основні компоненти?
2. Як розрахувати вартість власного капіталу за методом дисконтованих грошових потоків?
3. Які методи використовуються для оцінки вартості позикового капіталу?
4. Що таке середньозважена вартість капіталу (*WACC*) та як її розрахувати?
5. Як співвідношення власного та позикового капіталу впливає на фінансову стійкість підприємства?
6. У чому полягає ефект фінансового левериджу і як він впливає на прибутковість підприємства?
7. Які основні фактори впливають на вибір оптимальної структури капіталу?
8. Як можна використовувати модель Міллера–Модільяні для аналізу структури капіталу?
9. У чому полягає значення оптимізації структури капіталу для забезпечення довгострокового розвитку підприємства?
10. Підходи до оптимізації структури капіталу.

Практичні завдання

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 7.1

Структура капіталу підприємства наведена в табл. 7.1.

Таблиця 7.1 – Вихідні дані

Показник	тис. грн
Власний капітал:	?
– привілейовані акції	1 500
– прості акції	8 000
Позиковий капітал:	?
– довгостроковий кредит	3 500
– короткостроковий кредит	2 500
– кредиторська заборгованість	1 900
Всього капіталу	?

1. Визначити вартість власного та позикового капіталу за умови, що розмір чистого прибутку, спрямованого на виплату дивідендів:

- за привілейованими акціями – 150 тис. грн;
- за простими акціями – 600 тис. грн.

Додаткові умови:

Ставка відсотка за довгостроковим кредитом – 27 % річних, за короткостроковим – 22 % річних.

Кредиторська заборгованість вимагає сплати 6 % річних через втрату безкоштовного характеру.

2. Визначити середньозважену вартість капіталу (*WACC*) підприємства.

3. Розрахувати, як зміниться *WACC* за умов:

- виплата дивідендів здійснюється лише за привілейованими акціями;
- дивіденди не виплачуються;
- підприємство отримало додатковий короткостроковий кредит у розмірі 2 000 тис. грн за пільговою ставкою 24 % і повністю погасило кредиторську заборгованість, уникаючи пені.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 7.2

Визначити оптимальну структуру капіталу підприємства за критерієм максимізації фінансової рентабельності, враховуючи, що структура капіталу підприємства представлена в табл. 7.2.

Таблиця 7.2 – Вихідні дані

Показник	Варіанти капіталу		
	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>B</i>
Власний капітал			
Прості акції	6 200	6 200	7 800
Привілейовані акції	800	800	1 200
Позиковий капітал			
Довгостроковий кредит	2 500	2 200	2 200
Облігації	800		1 100
Короткостроковий кредит	1 890	1 600	1 250
Кредиторська заборгованість	1 610	1 800	2 400
Разом			

Валовий прибуток підприємства – 2 800 тис. грн, річна відсоткова ставка за довгостроковим кредитом – 28 %, відсоткова ставка за облігаціями – 17 %, за короткостроковим кредитом – 24 % річних.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 7.3

Підприємству необхідно залучити додаткові кошти у розмірі 250 тис. грн. Наявна структура капіталу підприємства складається з власного капіталу (350 тис. грн) та позикового капіталу (150 тис. грн). Відомо, що вартість позикового

капіталу для підприємства становить 17 % річних. Очікується, що після залучення додаткових коштів прибуток від операційної діяльності зросте на 45 %.

Перед підприємством стоїть вибір:

- випуск додаткових акцій призведе до збільшення власного капіталу та розподілу прибутку між більшою кількістю акціонерів;
- випуск облігацій збільшить обсяг позикового капіталу та підвищить фінансовий леверидж підприємства.

Завдання:

Проаналізувати обидва варіанти залучення коштів та визначити, який із них є більш вигідним для підприємства з погляду: 1) збереження контролю над підприємством; 2) розподілу ризиків; 3) впливу на вартість компанії; 4) впливу на прибутковість.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 7.4

Компанія планує реалізувати інвестиційний проєкт зі створення нового виробництва. Запланований період експлуатації проєкту – 5 років. Прогнозні річні грошові потоки від проєкту становлять: рік 1 – 100 тис. грн, рік 2 – 30 тис. грн, рік 3 – 60 тис. грн, рік 4 – 90 тис. грн, рік 5 – 120 тис. грн. Ліквідаційна вартість обладнання наприкінці проєкту оцінюється в 20 тис. грн.

Структура капіталу компанії наведена в табл. 7.3.

Таблиця 7.3 – Структура капіталу

Показник	тис. грн
Власний капітал	
Прості акції	7 700
Привілейовані акції	1 600
Позиковий капітал	
Довгостроковий кредит	4 500
Короткостроковий кредит	2 200
Кредиторська заборгованість	1 240
Разом	7 700

Під час розрахунків необхідно врахувати, що чистий прибуток, спрямований на виплату дивідендів за простими акціями, становить 110 тис. грн, за привілейованими акціями – 34 тис. грн, відсоткова ставка за довгостроковим кредитом – 26 %, за короткостроковим – 21 %.

Визначити:

- середньозважену вартість капіталу (WACC) компанії;
- балансову вартість цілісного майнового комплексу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 7.5

Дві компанії, А і Б, мають однакові розміри активів та однакову загальну рентабельність активів (ROA) – 20 %. Однак структури їх капіталу відрізняються:

Компанія А використовує виключно власний капітал у розмірі 1 млн грн.

Компанія Б має таку структуру капіталу: 500 тис. грн власного капіталу та 500 тис. грн позикового капіталу.

Незважаючи на різну структуру капіталу, обидві компанії отримують однаковий чистий прибуток (з урахуванням відсотків за кредитом) у розмірі 200 тис. грн.

Завдання:

1. Розрахувати рентабельність власного капіталу (ROE) для кожної компанії.
2. Проаналізувати вплив фінансового левериджу на ROE .
3. Які ризики несе компанія Б, порівняно з компанією А?
4. Як зміниться ROE компанії Б у разі зміни ставки за кредитом на 5 % більше або менше?

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 7.6

Український стартап розробляє нову технологію у сфері зеленої енергетики. Для реалізації проекту необхідні інвестиції у розмірі 5 млн грн. Інвестори пропонують два варіанти фінансування:

Варіант 1: інвестиції у вигляді венчурного капіталу з очікуваною дохідністю 30 % річних.

Варіант 2: банківський кредит під 15 % річних, але з вимогою надання гарантій від держави.

Завдання:

Проаналізувати обидва варіанти фінансування, враховуючи ризики проекту та потенційну прибутковість. Який варіант фінансування буде більш оптимальним для стартапу? Які додаткові фактори треба врахувати під час прийняття рішення?

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 7.7

Мале підприємство стоїть перед вибором джерела фінансування для придбання основних засобів вартістю 240 тис. грн. На розгляд пропонуються два варіанти:

Варіант 1: фінансовий лізинг: термін лізингу – 3 роки; лізингові платежі складаються з амортизаційних відрахувань – 15 % річних та частини чистого прибутку – 5 %, оплата лізингових платежів здійснюється рівними частинами щороку.

Варіант 2: банківський кредит: сума кредиту – 240 тис. грн, строк кредиту – 1 рік, процентна ставка – 45 % річних, погашення кредиту здійснюється рівними платежами щокварталу.

Середній річний чистий прибуток підприємства – 280 тис. грн.

Проаналізувати обидва варіанти фінансування та визначити найбільш вигідний для підприємства варіант, враховуючи такі фактори:

1. Який варіант менше навантажує грошові потоки підприємства?
2. Який варіант дає змогу підприємству швидше адаптуватися до змін ринкових умов?
3. Який варіант має більш вигідні податкові наслідки?
4. Врахувати інші фактори, які можуть вплинути на вибір, наприклад, наявність забезпечення за кредитом, умови страхування тощо.
5. Які ризики пов'язані з кожним варіантом фінансування?

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 7.8

Компанія «Техноленд» має таку структуру капіталу: звичайні акції – 50 млн грн, привілейовані акції – 20 млн грн, довгострокові кредити – 30 млн грн. Бета-коефіцієнт компанії становить 1,2, безризикова ставка – 12 %, а ринкова премія за ризик – 6 %. Ставка податку на прибуток – 20 %. Довгострокові кредити залучені за ставкою 23 % річних.

Компанія планує реалізувати новий інвестиційний проєкт, який потребує додаткового фінансування в розмірі 10 млн грн. Для фінансування проєкту компанія може випустити додаткові звичайні акції або взяти новий довгостроковий кредит під плаваючу ставку +4 %.

Завдання:

1. Розрахувати поточну *WACC* компанії.
2. Оцінити, як зміниться *WACC* після залучення додаткового фінансування для нового проєкту.
3. Проаналізувати вплив зміни структури капіталу на вартість компанії.
4. Який варіант фінансування нового проєкту є більш доцільним із погляду мінімізації вартості капіталу?

Тести для самоконтролю

---

1. Який із складників НЕ включається до власного капіталу підприємства?

- а) резервний капітал;
- б) неоплачений капітал;
- в) відстрочені податкові зобов'язання;
- г) нерозподілений прибуток.

2. Який показник використовується для оцінки середньозваженої вартості капіталу (*WACC*)?

- а) операційний прибуток;
- б) вартість активів підприємства;
- в) частка власного і позикового капіталу та їх вартість;
- г) грошовий потік.

3. Що таке фінансовий леверидж?

- а) використання власного капіталу для фінансування проєктів;
- б) вплив змін у структурі капіталу на рівень прибутковості власного капіталу;
- в) використання позикового капіталу для покриття збитків;
- г) зниження ризиків завдяки диверсифікації.

4. Який ефект забезпечує «податковий щит»?

- а) зменшення операційних витрат;
- б) підвищення вартості капіталу;
- в) зниження податкового навантаження за рахунок вирахування відсотків за борговими зобов'язаннями;
- г) зменшення ризиків банкрутства.

5. Який з інструментів найчастіше використовується для фінансування довгострокових проєктів?

- а) короткострокові кредити;
- б) реінвестований прибуток;
- в) емісія облігацій;
- г) дебіторська заборгованість.

6. Дохід, отриманий від розміщення акцій власної емісії за цінами, які перевищують номінальну вартість, відображається у складі:

- а) зареєстрованого капіталу;
- б) додаткового капіталу;
- в) вилученого капіталу;
- г) неоплаченого капіталу.

7. Як позиковий капітал впливає на вартість власного капіталу?

- а) зменшує вартість власного капіталу;
- б) не має впливу на вартість власного капіталу;
- в) збільшує вартість власного капіталу через фінансовий ризик;
- г) залежить від амортизаційних відрахувань.

8. Який підхід найчастіше використовується для оптимізації структури капіталу?

- а) зниження операційних витрат;
- б) розрахунок точки беззбитковості;
- в) мінімізація середньозваженої вартості капіталу;
- г) максимізація прибутку акціонерів.

9. Що є основною перевагою використання позикового капіталу?

- а) висока ліквідність;
- б) зниження фінансових ризиків;
- в) можливість використання податкового щита;
- г) збільшення операційних витрат.

10. Яка ситуація найкраще характеризує оптимальну структуру капіталу?

- а) максимальне співвідношення власного капіталу до позикового;
- б) мінімальна середньозважена вартість капіталу та максимізація ринкової вартості підприємства;
- в) повна відсутність позикового капіталу;
- г) рівний розподіл між власним і позиковим капіталом.

ТЕМА 8. УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ

Результати навчання: визначати джерела формування інвестиційних ресурсів підприємств, управляти фінансовими та реальними інвестиціями, використовувати методичний інструментарій для оцінки інвестиційних проєктів, формувати оптимальний портфель інвестицій.

Питання для самоконтролю та обговорення

---

1. У чому полягає сутність інвестицій та як вони класифікуються?
2. Які основні етапи формування інвестиційної політики підприємства?
3. Як управління реальними інвестиціями підприємств впливає на їх прибутковість?
4. Які ключові аспекти управління фінансовими інвестиціями?
5. З яких видів капіталовкладень формується інвестиційний портфель підприємства?
6. Які процедури необхідно здійснити для прийняття рішення щодо капіталовкладень?
7. Як ураховується вплив фактора часу в інвестиційних розрахунках?
8. Які особливості організації процесу управління фінансовими інвестиціями?

Практичні завдання

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 8.1

Підприємство планує впровадити нову технологію для зменшення операційних витрат. Очікувані грошові потоки від економії витрат у наступні 4 роки такі:

1 рік – 18 тис. грн.

2 рік – 25 тис. грн.

3 рік – 37 тис. грн.

4 рік – 45 тис. грн.

Початкові капіталовкладення включають:

– вартість обладнання – 38 тис. грн;

– вартість встановлення – 3 тис. грн;

– виручка від продажу старого обладнання (з урахуванням ПДВ) – 6 тис. грн.

Загальна сума вкладень становить 36 тис. грн.

Ставка дисконту – 10 %.

Завдання:

1. Розрахувати чисту теперішню вартість (*NPV*).
2. Зробити висновок про доцільність інвестицій.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 8.2

Підприємство розглядає три інвестиційні проекти.

Таблиця 8.1 – Вихідні дані

Період	Проект А, тис. грн	Проект В, тис. грн	Проект С, тис. грн
1 рік	90	100	50
2 рік	70	80	60
3 рік	60	120	200
4 рік	50	150	250

Інвестиційні витрати становлять:

Проект А – 180 тис. грн;

Проект В – 240 тис. грн;

Проект С – 300 тис. грн.

Ставка дисконту:

Варіант 1: 15 %.

Варіант 2: 20 %.

Завдання:

1. Розрахувати NPV , рентабельність інвестицій (PI) та індекс дохідності (IRR) для кожного проекту.
2. Обґрунтувати вибір найбільш вигідного проекту.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 8.3

Підприємство має портфель облігацій із такими характеристиками.

Таблиця 8.2 – Характеристики портфеля облігацій підприємства

Облігації	Кількість, шт.	Ціна, грн	Номінал, грн	Строк, років	Купонний дохід, %	Число виплат на рік
А	300	15 000	20 000	5	8,0	2
В	400	10 500	10 000	6	9,0	1
С	500	12 000	15 000	4	7,0	2

Завдання:

1. Розрахувати дохідність портфеля облігацій.
2. Оцінити, який вклад кожної облігації в загальну дохідність портфеля.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 8.4

Підприємство має 100 тис. грн для інвестування та розглядає такі проекти.

Таблиця 8.3 – Вихідні дані проєктів

Проект	Інвестиції, тис. грн	Грошові потоки, тис. грн (за роками)
A	40	12; 16; 18; 20; 14
B	30	10; 15; 20; 18; 12
C	50	18; 20; 25; 22; 20
D	20	8; 10; 12; 10; 8

Ставка дисконту – 12 %.

Завдання:

1. Розрахувати *NPV* та індекс рентабельності (*PI*) для кожного проєкту.
2. Скласти оптимальний інвестиційний портфель.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 8.5

Два варіанти інвестування пропонують різну частоту оборотності капіталу та рентабельність:

Варіант 1: 15 оборотів на рік, рентабельність реалізованої продукції – 25 %.

Варіант 2: 20 оборотів на рік, рентабельність – 18 %.

Інвестиційна сума в обох варіантах – однакова.

Завдання:

1. Визначити, який варіант інвестування є вигіднішим.
2. Обґрунтувати вибір.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 8.6

Розглядається проєкт розширення підприємства для виробництва нового товару В. Для цього необхідно придбати устаткування вартістю 3 200 тис. грн у нульовий рік проєкту, термін його експлуатації становить 4 роки. Амортизація нараховується рівномірно. Очікується, що на 5-му році устаткування буде продано за 400 тис. грн.

Обсяг виробництва продукту В:

- перший рік – 300 тис. шт.;
- другий рік – 400 тис. шт.;
- третій рік – 500 тис. шт.;
- четвертий рік – 550 тис. шт.

Реалізація продукції запланована за ціною 45 грн/шт., матеріальні витрати (без урахування амортизації) на одиницю товару становлять 20 грн.

Інші дані:

- Ставка податку на прибуток: 18 %,
- Ставка дисконту: 20 %.

Завдання:

1. Розрахувати грошові потоки проекту за роками.
2. Визначити величину чистого приведенного доходу (*NPV*).
3. Результати розрахунків представити у вигляді нижченаведеної таблиці і зробити відповідні висновки.

Таблиця 8.4 – Таблиця для проведення розрахунків

Показник	0 рік	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік
Інвестиційні кошти, тис. грн					
Обсяг реалізації, тис. шт.					
Виручка від реалізації, тис. грн					
Матеріальні витрати, тис. грн					
Амортизація, тис. грн					
Фін результат до оподаткування, тис. грн					
Податок на прибуток, тис. грн					
Чистий прибуток, тис. грн					
Чистий грошовий потік, тис. грн					
Дисконтований множник					
Дисконтований грошовий потік					
Сумарний грошовий потік					
<i>NPV</i>					

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 8.7

Підприємство має обмеження на обсяг інвестицій у розмірі 24 000 тис. грн, які надаються під 16 % річних. Інвестиційний проект триватиме 3 роки. Ставки дисконту – 16 %. Розглядаються незалежні проекти, чисті грошові потоки яких наведено в табл. 8.5.

Таблиця 8.5 – Вихідні дані

Проект	Грошовий потік за рік, тис. грн		
	1 рік	2 рік	3 рік
1	16 000	15 000	14 000
2	12 000	18 000	17 000
3	10 000	22 000	21 000
4	18 000	25 000	24 000

Завдання:

1. Порівняти інвестиційні проекти за такими показниками:
  - Чиста поточна вартість (*NPV*);
  - Індекс прибутковості (*PI*);
  - Період окупності (*PP*).
2. Зробити висновки щодо доцільності реалізації проектів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 8.8

Підприємство інвестувало у придбання нового обладнання суму 500 тис. грн, яке планується використовувати протягом 3 років до модернізації. Показники діяльності підприємства за кожний рік мають такі значення:

- виручка від реалізації – 1 800 тис. грн;
- операційні витрати – 1 200 тис. грн;
- амортизація – 160 тис. грн;
- виплата відсотків за кредитом – 120 тис. грн;
- ставка податку на прибуток – 18 %;
- ставка складного відсотка на інвестиції – 14 %.

Завдання:

1. Розрахувати показники ефективності інвестиційного проєкту:
  - Грошовий потік (*CF*);
  - Чистий приведений доход (*NPV*);
  - Індекс прибутковості (*PI*);
  - Період окупності (*PP*);
  - Коефіцієнт ефективності інвестицій (*ARR*).
2. Зробити висновки щодо доцільності проєкту.

Тести для самоконтролю

---

1. За терміном інвестування інвестиції поділяються на:

- а) реінвестиції, нетто-інвестиції;
- б) короткострокові, довгострокові;
- в) прямі, непрямі;
- г) державні, приватні, змішані, вітчизняні, іноземні.

2. За характером участі суб'єкта в інвестуванні інвестиції поділяються на:

- а) реінвестиції, нетто-інвестиції;
- б) прямі, непрямі;
- в) короткострокові, довгострокові;
- г) державні, приватні, змішані, вітчизняні, іноземні.

3. За походженням капіталу, що інвестується, інвестиції поділяються на:

- а) реінвестиції, нетто-інвестиції;
- б) прямі, непрямі;
- в) державні, приватні, змішані, вітчизняні, іноземні;
- г) короткострокові, довгострокові;

4. Інвестиції, які передбачають придбання контрольного пакету акцій або переважальної частки статутного капіталу іншого підприємства для отримання можливості самостійного управління ним:

- а) прямі;
- б) непрямі;
- в) стратегічні;
- г) портфельні.

5. Інвестиції, які передбачають вкладення коштів у різноманітні об'єкти інвестування з метою отримання доходу або приросту капіталу:

- а) прямі;
- б) непрямі;
- в) стратегічні;
- г) портфельні.

6. Що НЕ належить до джерел фінансування інвестицій?

- а) власні;
- б) залучені;
- в) запозичені;
- г) безоплатне фінансування.

7. Під приватними інвестиціями розуміють:

- а) вкладення коштів, що здійснюють фізичні особи, а також підприємства недержавної форми власності;
- б) вкладення центральними або місцевими органами влади за рахунок бюджетів, позабюджетних фондів і позикових, а також державні підприємства й установи за рахунок власних і позикових коштів;
- в) вкладення іноземними громадянами, юридичними особами та державою;
- г) вкладення коштів резидентами та нерезидентами.

8. Під державними інвестиціями розуміють:

- а) вкладення коштів, що здійснюють фізичні особи, а також підприємства недержавної форми власності;
- б) вкладення центральними або місцевими органами влади за рахунок бюджетів, позабюджетних фондів і позикових, а також державні підприємства й установи за рахунок власних і позикових коштів;
- в) вкладення іноземними громадянами, юридичними особами та державою;
- г) вкладення коштів резидентами та нерезидентами.

9. Під іноземними інвестиціями розуміють:

- а) вкладення коштів, що здійснюють фізичні особи, а також підприємства недержавної форми власності;
- б) вкладення центральними або місцевими органами влади за рахунок бюджетів, позабюджетних фондів і позикових, а також державні підприємства й установи за рахунок власних і позикових коштів;
- в) вкладення іноземними громадянами, юридичними особами та державою;
- г) вкладення коштів резидентами та нерезидентами.

10. Під спільними інвестиціями розуміють:

- а) вкладення коштів, що здійснюють фізичні особи, а також підприємства недержавної форми власності;
- б) вкладення центральними або місцевими органами влади за рахунок бюджетів, позабюджетних фондів і позикових, а також державні підприємства й установи за рахунок власних і позикових коштів;
- в) вкладення коштів резидентами та нерезидентами;
- г) вкладення іноземними громадянами, юридичними особами та державою.

ТЕМА 9. ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ТА ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ ПІДПРИЄМСТВА

Результати навчання: вміти здійснювати комплексний аналіз фінансового стану підприємств, відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію для прийняття фінансових рішень.

Питання для самоконтролю та обговорення

---

1. Склад, характеристика та зміст фінансової звітності підприємства.
2. Бухгалтерський баланс і його значення для аналізу фінансового стану підприємства.
3. Охарактеризувати систему показників, що використовуються для діагностики фінансового стану.
4. Охарактеризувати, які індикатори свідчать про наявність фінансової кризи на підприємстві.
5. Аналіз звіту про прибутки (збитки) підприємства.
6. Система показників діагностики фінансового стану підприємства.
7. Які основні фактори впливають на суму дебіторської і кредиторської заборгованостей?
8. Назвати основні складники звіту про власний капітал.
9. Яка технологія проведення горизонтального і вертикального аналізу звітності?
10. Методика визначення типу фінансової стійкості підприємства.

Бізнес-симуляція

Ви є фінансовим директором підприємства (обрати на вибір фінансову звітність, що публічно оприлюднена на сайті). Перед вами стоїть завдання проаналізувати фінансовий стан підприємства та оцінити ризики виникнення фінансової кризи. На основі проведеного аналізу прийняти рішення щодо необхідних заходів для забезпечення фінансової стійкості компанії.

Діагностику фінансового стану доцільно зробити такими методами фінансового аналізу:

- агрегованого балансу;
- оцінка майнового стану підприємства;
- оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства;
- оцінка фінансової стійкості (незалежності);
- оцінка ділової активності;

- оцінка результативності діяльності підприємства;
- оцінка ринкової активності підприємства.

Вихідні дані і всі розрахунки представити в Microsoft Excel. 2 лист – Баланс і Звіт про фінансові результати, наступні листи – розрахунки та графік-візуалізація. Зробити відповідні аналітичні висновки.

Тести для самоконтролю

---

1. Фінансовий стан підприємства характеризується:

- а) сукупністю виробничо-господарських факторів;
- б) системою показників, що відображають наявність фінансових ресурсів;
- в) системою показників, що відображають наявність і формування фінансових ресурсів;
- г) системою показників, що відображають наявність, розміщення й використання фінансових ресурсів.

2. Які показники належать до групи показників ліквідності та платоспроможності?

- а) маневреність власних оборотних коштів;
- б) коефіцієнт концентрації залученого капіталу;
- в) частка виробничих запасів у активах;
- г) заборгованість кредиторам.

3. Як визначається коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів?

- а) позикові кошти / власні кошти;
- б) власні кошти / позикові кошти;
- в) позикові довгострокові кошти / власні кошти;
- в) власні оборотні кошти / залучені кошти.

4. До якої групи показників належить маневреність власного капіталу?

- а) прибутковості;
- б) фінансової стійкості;
- в) майнового стану;
- г) ділової активності підприємства.

5. Який показник характеризує майновий стан підприємства?

- а) коефіцієнт зносу основних засобів;
- б) головний показник прибутковості;
- в) коефіцієнт покриття запасів;
- г) коефіцієнт критичної оцінки.

6. Коефіцієнт автономії (незалежності) визначається як відношення:

- а) позикові кошти / власні кошти;
- б) продаж / матеріальні запаси;
- в) власні оборотні кошти / майно підприємства;
- г) поточні пасиви / зобов'язання перед акціонерами.

7. Метою складання балансу є:

- а) надання інформації про фінансові результати;
- б) надання інформації про фінансовий стан;
- в) надання інформації про зміни у фінансовому стані підприємства за період;
- г) надання інформації про всі наведені вище аспекти.

8. Баланс включає інформацію про грошову оцінку:

- а) активів, господарських засобів, витрат;
- б) доходів і витрат, зобов'язань;
- в) активів, капіталу та зобов'язань;
- г) джерел господарських засобів, витрат, доходів.

9. Який із наведених показників НЕ є прямим індикатором фінансової кризи підприємства?

- а) зменшення коефіцієнта ліквідності;
- б) низький рівень рентабельності;
- в) високий рівень оборотності дебіторської заборгованості;
- г) зростання частки позикового капіталу.

10. Який показник використовується для оцінки здатності підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання?

- а) коефіцієнт рентабельності активів;
- б) коефіцієнт оборотності запасів;
- в) поточний коефіцієнт ліквідності;
- г) коефіцієнт фінансової автономії.

ТЕМА 10. СТРАТЕГІЧНЕ ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА БЮДЖЕТУВАННЯ

Результати навчання: вміти формувати фінансову стратегію та її окремі елементи, складати перспективні фінансові плани і бюджети, приймати фінансові рішення щодо стратегічного розвитку підприємства.

Питання для самоконтролю та обговорення

1. Яка роль стратегічного фінансового планування на підприємстві?
2. Пояснити стратегічне фінансове планування як процес та як результат.
3. Етапи стратегічного фінансового планування.
4. Принципи та способи бюджетування.
5. Взаємозв'язок між стратегічним та фінансовим планами, бюджетом підприємства.
6. Пояснити відмінність між плануванням та бюджетуванням.
7. Сутність і особливості традиційного та «нуль-базис»-бюджетування.
8. Золоте правило бюджетування, правило ліквідності, золоте правило балансу, правило вертикальної структури капіталу.
9. Бюджетний контроль та його елементи.

Практичні завдання

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 10.1

Підприємство розглядає два інвестиційні проекти, для яких обсяг капіталовкладень є однаковим. Очікуваний дохід за кожним проектом невизначений (табл. 10.1) та має певну ймовірність отримання. Визначити найбільш прийнятний проект зі врахуванням ризиків та очікуваного доходу.

Таблиця 10.1 – Доходи й ризики за проектами

Проект А		Проект Б	
Дохід	Ймовірність виникнення	Дохід	Ймовірність виникнення
4 200	0,2	6 600	0,18
3 500	0,15	4 400	0,2
6 800	0,1	7 200	0,1
5 600	0,16	3 800	0,12
4 900	0,25	4 400	0,22
5 000	0,14	3 600	0,18

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 10.2

Бюджет продажів умовного підприємства на I півріччя планового року виглядає так:

- січень – 10 000 одиниць;
- лютий – 15 000 одиниць;
- березень – 20 000 одиниць;
- квітень – 18 000 одиниць;
- травень – 14 000 одиниць;
- червень – 12 000 одиниць.

Запаси готової продукції плануються на рівні 25 % обсягу продажів наступного місяця. На 01.01 планового року на складі було 2 500 одиниць готової продукції.

Для виробництва однієї одиниці продукції потрібно 10 кг сировини. Запаси сировини підтримуються на рівні 15 % від виробничої потреби наступного місяця.

Необхідно скласти бюджет закупівлі сировини та бюджет виробництва на I квартал планового року, зробити висновки.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 10.3

Плановий бюджет продажів підприємства визначено:

- квітень – 1 200 одиниць;
- травень – 1 400 одиниць;
- червень – 1 100 одиниць;
- липень – 1 300 одиниць.

На 01.04 запас готової продукції складав 250 одиниць. Запас готової продукції на кінець кожного місяця повинен становити 25 % від обсягу продажів, очікуваних у наступному місяці.

Для виготовлення однієї одиниці продукції потрібно 4 год праці робітника.

Змінні виробничі витрати за 1 год праці становлять:

- непрямі матеріали – 45,0 грн;
- непряма зарплата – 100,0 грн;
- додаткові виплати – 50,00 грн;
- податок на доходи фізичних осіб – 18 %, військовий збір – 5 %;
- єдиний соціальний внесок (ЄСВ) – 22 %;
- інші витрати – 22,0 грн.

Постійні виробничі витрати в розмірі 360 000 грн на рік розподіляються рівномірно на кожен місяць.

Необхідно скласти:

1. Бюджети виробництва на квітень, травень і червень.
2. Бюджет витрат праці робітників за три місяці.
3. Бюджет виробничих накладних витрат на II квартал.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 10.4

За вихідними фінансовими даними скласти прогнози бюджету підприємства:

1. Бюджет продажів.
2. План виробництва продукції (СПД виробляє один продукт).
3. Бюджет витрат на основні матеріали.
4. Бюджет витрат на оплату праці основного персоналу.
5. Бюджет накладних витрат.
6. Бюджет собівартості.
7. Бюджет адміністративних і маркетингових витрат.
8. Плановий звіт про прибуток.
9. Бюджет грошових коштів.
10. Плановий баланс.

На підприємстві іде підготовка короткострокового фінансового плану на наступний рік. Вихідні дані надаються за блоками відповідно до списку бюджетів, які розробляються фінансовим менеджером підприємства.

За традицією фінансовий менеджер складає систему бюджетів на щоквартальній основі, одержавши з відділу маркетингу прогнози обсягу реалізації продукції за відповідними цінами (табл. 10.2).

Таблиця 10.2 – Прогноз обсягів продажів і цін

Показники	Періоди			
	Квартал 1	Квартал 2	Квартал 3	Квартал 4
<i>Прогноз збуту і цін</i>				
Очікуваний обсяг	10 000	30 000	40 000	20 000
Очікувана ціна одиниці продукції, грн	200	200	200	200

Частка оплати грошима в кожному кварталі становить 70 % до виручки, а 30 %, що залишилися, оплачуються в наступному кварталі. Планований залишок запасів готової продукції на кінець планового періоду (кварталу) становить 20 % від обсягу продажів майбутнього періоду.

Запаси готової продукції на кінець року плануються в обсязі 3 000 од. продукції.

Норма витрат матеріалу на одиницю продукції – 5 кг. Ціна за 1 кг – 60,0 грн. Залишок сировини на кінець кожного кварталу планується в обсязі 10 % від потреби майбутнього періоду. Необхідний запас матеріалу на кінець року становить 7 500 кг. Оплата постачальнику за сировину проводиться на таких умовах: частка оплати за матеріали, придбані в поточному кварталі, становить 50 % від вартості придбаної сировини. На інші 50 % сировини постачальник надає відстрочку платежу, яка повинна бути погашена в наступному кварталі.

Оплата прямої праці розраховується на таких умовах: витрати праці основного персоналу на одиницю продукції становлять 0,8 год, вартість однієї години разом з нарахуваннями становить 75 грн.

Накладні витрати дані окремо за перемінною і постійною частинами. Планування перемінних витрат проводиться з огляду на норматив 20 грн на 1 год роботи основного персоналу. Постійні накладні витрати становлять 880 000 грн за квартал, у т. ч. амортизація – 45 000 грн.

Величина витрат на реалізацію і управління планується за рахунок змінної і постійної частин. Змінні витрати – 18 грн за одиницю товару. Плановані обсяги постійних адміністративних і управлінських витрат наведені нижче.

Таблиця 10.3 – Постійні адміністративні й управлінські витрати (у грн)

Показник	Квартал 1	Квартал 2	Квартал 3	Квартал 4
Реклама	40 000	40 000	40 000	40 000
Зарплата керівництва	35 000	35 000	35 000	35 000
Страховка		1 900	37 750	
Податок на нерухомість				18 150

Підприємство планує закупівлю устаткування на суму 80 000 грн у першому кварталі і на суму 40 000 грн – у другому кварталі.

Планована до виплати сума дивідендів рівномірно розподіляється за кварталами і становить 40 000 грн за рік. Підприємство може залучати кредит під 10 % річних. Виплата відсотків проводиться одночасно з частковим погашенням основної суми боргу за умови нарахування відсотка тільки на частину позички, що погашається.

Ставка податку на прибуток – 18 %.

Дані балансу підприємства на початок планового періоду наведено в табл. 10.4.

Таблиця 10.4 – Початковий баланс підприємства

Статті балансу	тис. грн	Примітка
<i>Активи</i>		
Оборотні активи		
Грошові кошти	42 500	
Дебіторська заборгованість	90 000	
Запаси сировини	4 200	7 000 кг
Запаси готової продукції	26 000	2 000 шт.
<i>Усього оборотні активи</i>	<i>162 700</i>	
Основні засоби		
Земля	80 000	
Споруди й устаткування	700 000	
Накопичена амортизація	(292 000)	
Споруди й устаткування (залишкова вартість)	408 000	
<i>Разом активи</i>	<i>650 700</i>	
Зобов'язання		
Поточні зобов'язання		
Рахунка до оплати	25 800	
Акціонерний капітал		

Статті балансу	тис. грн	Примітка
Звичайні акції, без номіналу	175 060	
Нерозподілений прибуток	449 900	
Усього акціонерний капітал	624 900	
Разом зобов'язання і капітал	650 700	

Бізнес-симуляція

На основі реального або віртуального підприємства визначити вихідні дані, на підставі яких скласти річні бюджети: продажів, виробництва, використання матеріалів, придбання матеріалів, прямих витрат на оплату праці, загальновиробничих витрат, собівартості реалізованої продукції, витрат на збут і адміністративних витрат, бюджетний звіт про прибуток.

Зробити висновки, з якими ризиками стикається підприємство в процесі їх реалізації планових бюджетів.

Ділова гра «Фінансова стратегія університету: як знайти компроміс?»

Головна мета – використовувати навички ведення переговорів на основі переговорних стратегій, а також отримати якнайбільше грошей для реалізації плану вашої групи щодо вирішення нагальних проблем в Університеті Прогресивного Викладача.

В Університеті Прогресивного Викладача є деякі проблеми: навчальний заклад доволі старий, але вартість навчання – одна з найвищих у країні.

Міжнародний Фонд виділив на вирішення проблем Університету 100 млн грн. Однак для цього трьом групам, представленим у Раді Університету (Викладачам, Профспілкам, Студентському самоврядуванню), потрібно домовитися та вирішити, як розподілити наявні кошти. У групи Викладачів та групи Профспілок – по 9 місць у Раді Університету, у Студентського самоврядування – 6 місць.

Кожна група має свій план вирішення університетських проблем. Кожна група воліє на власний розсуд витратити всю суму.

З іншого боку, досягши консенсусу, можна частково виконати план усіх трьох груп.

Кошти буде виділено лише у разі досягнення консенсусу.

Гра проводиться у два раунди з дотриманням дедлайнів.

РАУНД 1

- Кожна група має не більше 3 хв для презентації свого плану. Інші групи мають можливість поставити запитання.
- Проводиться голосування за всі пропозиції. Кожен член Ради Університету повинен проголосувати «ЗА» або «ПРОТИ» пропозиції.
- Кошти будуть видані за умови досягнення компромісу.
- У разі неможливості досягти компромісу оголошується коротка перерва.

РАУНД 2

- Кожна група може представити свою доповнену пропозицію протягом не більше 2 хв. Інші групи мають можливість поставити запитання.
- Проводяться голосування за всі пропозиції. Кожен член Ради Університету повинен проголосувати «ЗА» або «ПРОТИ» пропозиції.
- Кошти будуть видані за умови досягнення компромісу.
- **У разі неможливості досягти компромісу у другому раунді кошти видані не будуть.**

Інформація для учасників гри

ГРУПА ВИКЛАДАЧІВ:

- захищає права викладачів;
- підтримує ідею підвищення заробітної плати викладачам;
- виступає за покращення матеріально-технічної бази університету.

План: 100 млн грн на підвищення зарплати викладачам і оновлення матеріально-технічної бази університету.

Група прагне реалізувати свій план, розуміючи потребу домовлятися. Усі три групи в Раді Університету залежать одна від однієї. Творче рішення може принести користь двом або всім групам.

Інформація, яку не можна розділити з іншими групами: для групи Викладачів нижньої межі інвестиції в їхні ідеї – 30 млн грн. Цій групі потрібно намагатися отримати якомога більше коштів.

ГРУПА ПРОФСПЛОК:

- виступає за покращення умов праці;
- підтримує підвищення заробітної плати;
- виступає за надання пільгових туристичних путівок для співробітників і студентів університету.

План: 100 млн грн на покращення умов праці та забезпечення гідного відпочинку.

Група прагне реалізувати свій план, розуміючи потребу домовлятися. Усі три групи в Раді Університету залежать одна від однієї. Творче рішення може принести користь двом або всім групам.

Інформація, яку не можна розділити з іншими групами: для групи Профспілок нижньої межі інвестиції в їхній план – 20 млн грн. Цій групі потрібно намагатися отримати якомога більше коштів.

Студентське САМОВРЯДУВАННЯ:

- виступає за забезпечення прав студентів і аспірантів;
- допомагає вирішенню освітніх, соціально-побутових та інших питань, що стосуються інтересів студентів і аспірантів;
- підтримує ідею ремонту гуртожитків.

План: 100 млн грн на вирішення освітніх, соціально-побутових та інших питань студентів і аспірантів.

Група прагне реалізувати свій план, розуміючи потребу домовлятися. Усі три групи в Раді Університету залежать одна від однієї. Творче рішення може принести користь двом або всім групам.

Інформація, яку не можна розділити з іншими групами: для Студентського самоврядування нижня межа інвестує в їхній план – 30 млн грн. Цій групі потрібно намагатися отримати якомога більше коштів.

Тести для самоконтролю

---

1. Процес розробки системи фінансових планів і бюджетів із забезпечення функціонування і розвитку фінансової діяльності СПД у наступному періоді – це:

- а) фінансове планування;
- б) прогноз діяльності;
- в) бюджетування;
- г) планування динаміки показників.

2. Перспективне фінансове планування включає такі документи:

- а) прогноз звіту про прибутки і збитки;
- б) прогноз руху грошових коштів (потоків);
- в) прогнозу бухгалтерського балансу;
- г) прогноз впровадження інновацій.

3. Стратегія фінансування підприємства полягає у:

- а) формуванні структури і витрат капіталу;
- б) визначенні джерел довгострокового фінансування;
- в) визначенні вартості капіталу підприємства;
- г) виборі способів нарощування капіталу на перспективу.

4. Основні кроки прогнозування потреб фінансування:

- а) складання прогнозу продажів;
- б) складання прогнозу прибутків;
- в) складання прогнозу інвестицій в основні й оборотні активи;
- г) розрахунок потреб у зовнішньому фінансуванні і пошук відповідних джерел з урахуванням раціональної структури джерел засобів.

5. Період оперативного планування фінансової діяльності становить:

- а) до 3-х років;
- б) 1 рік;

- в) місяць, квартал;
- г) 5 років.

6. Що є основною метою стратегічного фінансового планування?

- а) забезпечення короткострокової ліквідності підприємства;
- б) визначення довгострокових фінансових цілей та шляхів їх досягнення;
- в) оптимізація поточних витрат;
- г) контроль за виконанням бюджету.

7. Що відображає операційний бюджет?

- а) розподіл капітальних інвестицій;
- б) прогноз доходів і витрат від основної діяльності підприємства;
- в) план фінансування боргових зобов'язань;
- г) графік погашення податків.

8. Який тип бюджету охоплює планування капітальних інвестицій підприємства?

- а) операційний бюджет;
- б) бюджет грошових коштів;
- в) капітальний бюджет;
- г) зведений бюджет.

9. Який метод бюджетування передбачає розробку бюджету «з нуля»?

- а) програмно-цільове бюджетування;
- б) нульове бюджетування;
- в) інкрементальне бюджетування;
- г) гнучке бюджетування.

10. Що таке бюджетний контроль?

- а) визначення показників ефективності діяльності;
- б) порівняння фактичних результатів із бюджетними показниками та аналіз відхилень;
- в) підготовка нового бюджету на наступний період;
- г) аналіз ризиків, пов'язаних із виконанням бюджету.

ТЕМА 11. АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Результати навчання: пояснювати принципи та методи антикризового управління, розуміти причини виникнення й ідентифікувати ознаки фінансових криз на підприємствах, оцінювати різні варіанти управлінських рішень у кризових ситуаціях та обрати найбільш оптимальні.

Питання для самоконтролю та обговорення

---

1. Фінансова криза на підприємстві: сутність, ознаки і джерела виникнення.
2. Поняття, види та причини банкрутства підприємства.
3. Методи прогнозування та діагностики банкрутства підприємства.
4. Що таке антикризове фінансове управління і яка його основна мета?
5. Які основні причини виникнення фінансових криз на підприємствах ви можете назвати?
6. Охарактеризувати основні етапи антикризового управління.
7. Які основні інструменти використовуються для антикризового управління?
Навести приклади.
8. Уявіть ситуацію, коли підприємство опинилося на межі банкрутства. Які перші кроки ви б зробили як фінансовий директор?
9. Як ви оціните ефективність антикризових заходів, які були вжиті на підприємстві? Які показники ви б використали для цього?
10. Порівняйте антикризове управління на великих і малих підприємствах. Які особливості ви бачите?
11. Як вплинула пандемія COVID-19 на антикризове управління підприємствами? Які нові виклики постали перед бізнесом?

Практичні завдання

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 11.1

Провести комплексний аналіз фінансового стану підприємства за даними фінансової звітності підприємства, що має ознаки кризи (підприємство обрати самостійно). Оцінку здійснити за такими моделями: модель Бівера, індексу Альтмана, моделі Ліса, моделі Таффлера, універсальної дискримінантної функції та моделі Сайфулліна–Кадикова. На основі отриманих результатів зробити висновки про фінансову стійкість підприємства та можливі ризики.

Завдання:

1. Порівняти результати, отримані за різними моделями.
2. Виявити сильні та слабкі сторони кожної моделі.

3. Зробити висновки про фінансову стійкість підприємства на основі комплексного аналізу.

4. Визначити найбільш відповідну модель для оцінки фінансової стійкості цього підприємства.

5. Обґрунтувати свій вибір, враховуючи специфіку діяльності підприємства та отримані результати.

Бізнес-симуляція

Проаналізувати реальний кейс з антикризового управління на підприємстві. Для цього обрати підприємство з ознаками фінансової кризи, проаналізувати його аудиторський висновок та визначити причини кризи, оцінити дії керівництва та запропонувати альтернативні рішення.

Розробити план антикризового управління для досліджуваного підприємства. Порівняти різні методи антикризового управління: санацію, банкрутство, реструктуризацію. Який метод найбільш ефективний у різних ситуаціях?

Тести для самоконтролю

---

1. Що таке антикризове фінансове управління?

- а) це процес виявлення та усунення причин фінансових труднощів на підприємстві;
- б) це процес розробки стратегії розвитку підприємства;
- в) це процес управління оборотним капіталом підприємства;
- г) усе вище перелічене.

2. Фінансова криза – це:

- а) фаза розбалансованої діяльності підприємства та обмежених можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини, що виникають на цьому підприємстві;
- б) тривалість експлуатаційного циклу та періоду збуту продукції, темпи росту виробництва; строки постачання сировини і матеріалів; стан кон'юнктури ринку;
- в) система прийомів та методів управління фінансами, спрямована на попередження банкрутства підприємства;
- г) складний загострений стан, різкий перелом або занепад.

3. Стратегічна криза виникає, коли:

- а) на підприємстві зруйновано виробничий потенціал та бракує довгострокових факторів успіху;
- б) перманентні збитки «з'їдають» власний капітал і це призводить до незадовільної структури балансу;

в) підприємство є неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати платоспроможності;

г) підприємство характеризується періодичним та дедалі тривалішим дефіцитом грошових коштів для виконання фінансових зобов'язань.

4. Криза прибутковості виникає, коли:

а) на підприємстві зруйновано виробничий потенціал та бракує довгострокових факторів успіху;

б) перманентні збитки «з'їдають» власний капітал і це призводить до незадовільної структури балансу;

в) підприємство є неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати платоспроможності;

г) підприємство характеризується періодичним та дедалі тривалішим дефіцитом грошових коштів для виконання фінансових зобов'язань.

5. Криза платоспроможності виникає, коли:

а) на підприємстві зруйновано виробничий потенціал та бракує довгострокових факторів успіху;

б) перманентні збитки «з'їдають» власний капітал і це призводить до незадовільної структури балансу;

в) підприємство є неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати платоспроможності;

г) підприємство характеризується періодичним та дедалі тривалішим дефіцитом грошових коштів для виконання фінансових зобов'язань.

6. Криза ліквідності виникає, коли:

а) на підприємстві зруйновано виробничий потенціал та бракує довгострокових факторів успіху;

б) перманентні збитки «з'їдають» власний капітал і це призводить до незадовільної структури балансу;

в) підприємство є неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати платоспроможності;

г) підприємство характеризується періодичним та дедалі тривалішим дефіцитом грошових коштів для виконання фінансових зобов'язань.

7. Який американський економіст розробив модель прогнозування банкрутства «розрахунок Z-показника»?

а) Краузе;

б) Беерман;

в) Альтман;

г) Бівер.

8. Який із наведених принципів НЕ належить до антикризового фінансового управління?

- а) дотримання законодавчих вимог;
- б) орієнтація на довгострокові цілі;
- в) концентрація фінансових ресурсів на стабілізаційних заходах;
- г) ігнорування ризиків.

9. Яка з наведених причин найчастіше спричиняє фінансову кризу на підприємстві?

- а) надмірне залучення позикових коштів;
- б) високий рівень автоматизації виробництва;
- в) низький рівень маркетингової активності;
- г) позитивні зміни на ринку.

10. Який із методів належить до активних способів антикризового фінансового управління?

- а) продаж активів за зниженими цінами;
- б) реструктуризація боргових зобов'язань;
- в) відмова від інвестиційної діяльності;
- г) припинення виробничої діяльності.

ТЕМА 12. АНТИКРИЗОВІ ПРОГРАМИ ТА ФІНАНСОВЕ ОЗДОРОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Результати навчання: розробляти антикризові програми проблемних суб'єктів господарювання, формулювати та впроваджувати стратегії і тактики для запобігання фінансовим кризам, впроваджувати фінансові заходи щодо оздоровлення підприємств.

Питання для самоконтролю та обговорення

1. Що таке антикризове управління і які його основні етапи?
2. Які основні причини виникнення фінансових криз на підприємствах?
3. Описати основні інструменти діагностики фінансової кризи на підприємстві.
4. Які ключові елементи антикризової програми на підприємстві?
5. Як розробляється стратегія фінансового оздоровлення підприємства?
6. Які методи реструктуризації можуть бути застосовані для фінансового оздоровлення?
7. Як впливають зовнішні кредитори та інвестори на реалізацію антикризових програм?
8. Охарактеризувати роль бізнес-стратегій у забезпеченні фінансової стабільності під час кризи.
9. Навести приклади успішних антикризових програм на підприємствах.
10. Які критерії визначають ефективність реалізації антикризової програми?

Практичні завдання

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 12.1

Здійснити оцінку фінансової стійкості підприємства та ймовірності його банкрутства на основі даних із табл. 12.1.

Таблиця 12.1 – Показники фінансової діяльності підприємства (у млн грн)

Показник	Рік		
	1	2	3
Гроші та їх еквіваленти	12,5	45,0	15,8
Запаси	185,0	140,3	250,7
Оборотні активи	800,4	940,8	1 100,5
Поточні зобов'язання	50,3	650,0	1 050,2
Власний капітал	1 800,5	1 220,0	850,3
Чистий прибуток	-140,0	-260,0	-380,0
Амортизація	510,0	600,0	430,0
Довгострокові зобов'язання	1 950,0	2 150,0	2 050,0
Баланс	4 000,0	4 000,0	3 900,0

Розрахувати коефіцієнт покриття зобов'язань для кожного року.

Визначити динаміку власного капіталу та чистого прибутку, оцінити їх вплив на фінансову стабільність підприємства.

Провести аналіз короткострокової платоспроможності підприємства.

Оцінити рівень фінансових ризиків підприємства на основі коефіцієнта Бівера.

Зробити висновок щодо класу фінансової стійкості та типу кризи, що може загрожувати підприємству.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 12.2

На основі даних про фінансову звітність підприємства (обрати самостійно) визначити ймовірність банкрутства підприємства за моделями Альтмана, Ліса, Таффлера та Спрінгейта.

Для кожної моделі:

- обчислити необхідні фінансові коефіцієнти;
- проаналізувати отримані результати;
- класифікувати підприємство за рівнем фінансової стійкості.

Оцінити, яка з моделей найбільш точно описує фінансовий стан підприємства в умовах наведених даних, і надати рекомендації для покращення фінансового стану підприємства.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 12.3

Підприємство «Енергопром» стикається з фінансовими труднощами через зниження попиту на свою продукцію, накопичення дебіторської заборгованості та низький рівень ліквідності. У звіті за останні три роки зазначено:

Таблиця 12.2 – Фінансові показники підприємства (у млн грн)

Показник	1-й рік	2-й рік	3-й рік
Чистий дохід від реалізації продукції, млн грн	500	420	375
Собівартість реалізованої продукції, млн грн	300	270	260
Адміністративні витрати, млн грн	50	55	60
Операційний прибуток, млн грн	50	25	-15
Поточні зобов'язання, млн грн	180	200	240
Дебіторська заборгованість, млн грн	120	140	170
Гроші та їх еквіваленти, млн грн	20	15	8
Кредиторська заборгованість, млн грн	100	115	130
Баланс, млн грн	600	580	550

Діяльність підприємства характеризується:

- відсутністю інвестицій у модернізацію обладнання протягом останніх трьох років;
- високим рівнем простроченої дебіторської заборгованості (приблизно 40 % від загальної дебіторської заборгованості);

– підприємство має кредит у розмірі 50 млн грн з річною ставкою 15 %, який не обслуговується вчасно.

Проаналізувати фінансові показники, визначити рівень ліквідності, рентабельності та фінансової стійкості підприємства.

Виявити ключові чинники, які спричиняють фінансову нестабільність.

Розробити антикризову програму, яка буде включати:

1. Заходи для зменшення рівня дебіторської заборгованості, включно зі стягненням прострочених боргів.

2. План реструктуризації поточних зобов'язань, зокрема обґрунтувати можливість перегляду умов кредитування.

3. Інвестиційні проекти для модернізації обладнання, що дадуть змогу збільшити обсяг виробництва на 15 % упродовж двох років.

4. Сформувані перелік можливих ризиків під час реалізації антикризової програми та визначити заходи для їх мінімізації.

Розроблена антикризова програма повинна забезпечити:

1. Зростання чистого прибутку підприємства до позитивного рівня.

2. Зменшення простроченої дебіторської заборгованості до 10 %.

3. Підвищення ліквідності підприємства до нормативного рівня.

4. Стабілізацію фінансової діяльності протягом двох років.

Тести для самоконтролю

---

1. Мировою угодою у справі про банкрутство є:

а) домовленість між боржником і кредиторами про відстрочки та (або) розстрочки, а також списання кредиторами боргів боржника, яка оформляється угодою сторін;

б) система заходів щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження й ефективного використання майнових активів боржника та проведення аналізу його фінансового становища;

в) припинення діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, визнаного господарським судом банкрутом, з метою здійснення заходів щодо задоволення визнаних судом вимог кредиторів шляхом продажу його майна;

г) визнана господарським судом нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як шляхом застосування ліквідаційної процедури.

2. Фіктивне банкрутство – це:

а) навмисне приховання факту стійкої фінансової нездатності шляхом надання недостовірних даних;

б) свідомо помилкове оголошення підприємством про свою неспроможність з метою введення в оману кредиторів для одержання від них відстрочки (розстрочки) виконання своїх кредитних зобов'язань або знижки сум кредитної заборгованості;

в) навмисне створення (або збільшення) керівником чи власником підприємства його неплатоспроможності; нанесення ними економічного збитку в інтересах інших осіб; свідомо некомпетентне фінансове керування;

г) повна нездатність підприємства відновити в майбутньому періоді свою фінансову стійкість і платоспроможність через реальні втрати використання капіталу.

3. Реальне банкрутство – це:

а) навмисне приховання факту стійкої фінансової нездатності шляхом надання недостовірних даних;

б) свідомо помилкове оголошення підприємством про свою неспроможність з метою введення в оману кредиторів для одержання від них відстрочки (розстрочки) виконання своїх кредитних зобов'язань або знижки сум кредитної заборгованості;

в) навмисне створення (або збільшення) керівником чи власником підприємства його неплатоспроможності; нанесення ними економічного збитку в інтересах інших осіб; свідомо некомпетентне фінансове керування;

г) повна нездатність підприємства відновити в майбутньому періоді свою фінансову стійкість і платоспроможність через реальні втрати використання капіталу.

4. Ініціаторами порушення процедури банкрутства можуть бути:

а) кредитори підприємства-боржника;

б) об'єднана заява кредиторів;

в) боржник;

г) усі відповіді правильні.

5. Розпорядження майном боржника – це:

а) система заходів щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження й ефективного використання майнових активів боржника та проведення аналізу його фінансового становища;

б) система заходів щодо нагляду і контролю за управлінням та розпорядженням майном боржника на період провадження у справі про банкрутство;

в) черговість реалізації майна суб'єкта підприємницької діяльності для виконання грошових зобов'язань перед кредиторами після настання встановленого строку їх сплати, а також зобов'язання щодо сплати податків і зборів;

г) усі відповіді правильні.

6. Санація підприємства – це:

а) надання підприємству зовнішньої фінансової допомоги;

б) задоволення вимог кредиторів та виконання зобов'язань перед бюджетом;

в) сукупність заходів, спрямованих на фінансове оздоровлення підприємства;

г) система заходів фінансового характеру.

7. Досудова санація – це:

а) система заходів із відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника;

б) система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна боржника, інвестор з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних та правових заходів до початку порушення справи про банкрутство;

в) система заходів, які здійснюються під час проведення справи про банкрутство з метою запобігання визнання боржника банкрутом і його ліквідації;

г) здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства.

8. Функції нагляду за повнотою виконання плану санації покладаються на:

а) власника;

б) арбітражного керуючого;

в) керівника;

г) санатора.

9. Ухвала про проведення санації боржника приймається:

а) керівником;

б) Господарським судом;

в) арбітражним керуючим;

г) власником бізнесу.

10. Система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді, – це:

а) санація;

б) мирова угода;

в) банкрутство;

г) реорганізація.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна література

1. Жигалкевич Ж. М., Кам'янська О. В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент». Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.
2. Вахович І. М. Фінансовий менеджмент: магістерський курс: навч. посіб. 3-тє вид., змінене і доп. Луцьк: Надстир'я, 2023. 640 с.
3. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий менеджмент: підручник для ВНЗ. Дніпропетровський університет економіки та права. Київ: ЦУУ, 2019. 520 с.
4. Шевченко Н., Мельник С. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. у схемах і таблицях. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 224 с.
5. Школьник І. О. Фінансовий менеджмент: підручник для ВНЗ. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 488 с.
6. Фінансовий менеджмент: курс в Moodle. URL: <https://moodle.donnu.edu.ua/course/view.php?id=2941>
7. Юрчишена Л. В. Фінанси підприємств: навч. посіб. Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2023. 264 с.

Допоміжна література

1. Господарський кодекс України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Кодекс України з процедур банкрутства. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
3. Кодексом України з процедур банкрутства. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#n1753>
4. Про акціонерні товариства: Закон України № 2465-IX. Редакція від 01.01.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>
5. Цивільний кодекс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
6. Про господарські товариства: Закон України № 1576-XII. Редакція від 31.03.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
7. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України № 2275-VIII. Редакція від 08.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>
8. Верланов Ю. Ю. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. 2 вид. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 336 с.
9. Методичні рекомендації до розробки критеріїв оцінювання типових завдань у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса / за заг. ред. Т. Л. Нагорняк, Л. В. Юрчишена. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. 58 с.

10. Фінансовий менеджмент: підручник / за ред. М. І. Крупки. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 440 с.

11. Юрчишена Л. В., Ковальчук І. М. Концептуальні підходи до управління необоротними активами корпоративних підприємств. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2020. № 10(42), Т. 2. С. 145–154. DOI: 10.25313/2520-2294-2020-10.

12. Юрчишена Л. В., Кречко О. С. Макроекономічний аналіз фінансування оборотних активів промислових підприємств України. *Бізнес-інформ*. 2020. № 11.

ДЛЯ ПОДАТОК

Навчальне видання

Юрчишена Людмила Вікторівна

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Практичні завдання і завдання для самостійної роботи
здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності
D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Редактор О. А. Солдатова
Технічний редактор Т. О. Важеніна-Гопрак

Підписано до друку 30.04.2025
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 4,65.
Тираж 30. Зам. 10.

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, 600-річчя, 21.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018